

Укладач:

С. В. Савін, викладач циклової комісії декоративно-прикладного мистецтва Комунального закладу «Лозівський фаховий вищий коледж мистецтв» Харківської обласної ради, спеціаліст першої категорії.

Рецензенти:

О. Б. Главенчук, методист, викладач спеціальних дисциплін Комунального закладу «Одеський художній фаховий коледж ім. М. Б. Грекова», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, член Національної спілки художників України;

С. В. Єгорова, викладач Комунального закладу «Одеський художній фаховий коледж ім. М. Б. Грекова», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Г. П. Слободян, викладач курсу «Кольорознавство» Комунального закладу Львівської обласної ради Львівського фахового коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша, спеціаліст вищої категорії.

Курс дисципліни «Кольорознавство» побудовано на чергуванні теоретичних та практичних занять. Вивчення кольорознавства полягає в ознайомленні з теоретичною частиною науки про колір, а також виконання практичних робіт, які мають на меті наочно ознайомити студентів з властивостями кольору, фарби, навчити різним способам змішування кольорів, взаємодії кольорів при їх одночасному використанні, гармонійно сполучати різноманітні колірні тони та їх відтінки тощо. В загальному підсумку таке поєднання дозволяє отримати практичні навички роботи з кольором та закріпити теоретичні знання вправами.

Пропоновані методичні рекомендації містять детальні інструкції до виконання студентами ОПП «Декоративно-прикладне мистецтво» практичних робіт з кольорознавства.

Відповідальна
за випуск Олена ВЛАСЕНКО

Рекомендовано

на засіданні методичної ради
Комунального закладу «Лозівський
фаховий вищий коледж мистецтв»
Харківської обласної ради
(протокол від 14.02.2023 р. № 7)
© Савін С. В., 2023 р.
© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2023 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Інструменти та матеріали.....	6
Розділ 1. Теоретичні засади кольорознавства.....	9
Практична робота № 1. Оптичне змішування кольорів.....	9
Практична робота № 2. Змішування теплих та холодних відтінків основних кольорів.....	13
Розділ 2. Колірні контрасти.....	16
Практична робота № 1. Контраст за кольором.....	16
Практична робота № 2. Контраст світлого та темного.....	20
Практична робота № 3. Контраст холодного та теплого.....	24
Практична робота № 4. Контраст компліментарних кольорів.....	28
Практична робота № 5. Симультанний контраст.....	33
Практична робота № 6. Контраст за насиченістю.....	36
Практична робота № 7. Контраст за площею колірних плям.....	41
Розділ 3. Колірна гармонія.....	44
Практична робота. Колірні гармонії.....	44
Висновки.....	49
Використані джерела.....	50
Джерела ілюстрацій.....	51
Додатки.....	52
Додаток А. Колірне коло методом акварельної відмивки.....	52
Додаток Б. Світлість трьох основних кольорів.....	53
Б.1. Світлість жовтого.....	53
Б.2. Світлість червоного.....	54
Б.3. Світлість синього.....	55
Додаток В. Контраст теплого і холодного.....	56
Додаток Г. Контраст компліментарних кольорів.....	57
Додаток Д. Симультанний контраст.....	58
Додаток Є. Контраст за насиченістю.....	59
Додаток Ж. Контраст за площею колірних плям.....	60
Додаток К. Гармонійні колірні сполучення.....	61
Додаток Л. Приклади застосування принципів кольорознавства в роботах митців.....	62

ВСТУП

Навчання студентів ОПП «Декоративно-прикладне мистецтво» нерозривно пов'язане з постійним виконанням різноманітних творчих та навчальних практичних робіт. Здобуття студентами денного відділення коледжу освіти за аудиторною формою навчання дозволяє викладачеві очно дати завдання практичної роботи та пояснити алгоритм його виконання, відповісти на супутні запитання та надати додаткову інформацію, яка цікавить студентів.

Але спершу пандемія COVID-19, потім війна в Україні зробили затребуваними, подекуди вимушеними такі форми навчання, як дистанційне та змішане, тобто позааудиторні способи отримання знань, умінь та навичок.

Також викладацький досвід показує, що наявність онлайн-версій добре ілюстрованих та детально розписаних завдань та пояснень до виконання практичних робіт підвищує здатність здобувачів освіти до успішного самостійного виконання практичної роботи.

Необмежений у часі та тривалості доступ до навчальних матеріалів дозволяє здобувачеві освіти вивчати та засвоювати матеріал, ознайомлюватися із завданнями та виконувати їх в зручний час та в будь-якому місці з доступом до мережі «Інтернет». У сучасних умовах розвитку технологій та їх поширеності такі форми навчальних наочних та пояснювальних матеріалів не є вже чимось особливим чи унікальним. Це скоріше вже тривіальне явище – мати доступ до освітніх матеріалів без обмежень у часі, просторі та тривалості, мати можливість навчатися онлайн.

Навчальна дисципліна «Кольорознавство» була виокремлена з курсу «Живопис та основи кольорознавства» в Комунальному закладі «Лозівський фаховий вищий коледж мистецтв» Харківської обласної ради в окрему дисципліну у 2018/19 навчальному році. За чотири роки було напрацьовано достатньо дидактичних та теоретичних матеріалів для створення комплексу методичних матеріалів, що складається з конспектів лекцій, пояснень до виконання практичних робіт, наочних фото-, відеоматеріалів, схем та малюнків, зразків робіт студентів.

«Кольорознавство» – навчальна дисципліна, яка входить до фундаментальних, пропедевтичних дисциплін. Разом з «Композицією», «Рисунком», «Живописом», «Пластичною анатомією» вона є однією з базових дисциплін підготовки художника-виконавця, фахівця у царині мистецтва. Під час виконання практичних робіт з кольорознавства студенти також отримують базові знання з композиції, зокрема про закон рівноваги.

Вивчення ж безпосередньо курсу з кольорознавства покликане надати здобувачам освіти базові знання з теорії науки про колір: історія розвитку кольорознавства; фізіологія колірної зору, психологічні особливості сприйняття кольору; допомагає сформувати практичні навички роботи в матеріалі, бути обізнаними у розмаїтті фарб та інших художніх матеріалів і роботі з ними; розвивати творчий інтелект, зокрема навчити мислити співвідношеннями кольорів, знати основні принципи їхнього гармонійного поєднання; вміти використовувати свої знання на практиці.

Практичні роботи з кольорознавства викладені у методичних рекомендаціях відповідно до послідовності вивчення тем курсу. Курс розділено на три розділи: «Теоретичні засади кольорознавства», «Колірні контрасти», «Колірна гармонія».

Під час розробки тем та завдань практичних робіт розділу «Колірні контрасти» автор цих методичних рекомендацій спирався на рекомендації з виконання практичних робіт, викладених у книзі Йоганнеса Іттена «Мистецтво кольору», оскільки вважає їх доцільними та обґрунтованими. Вони формують у студентів розуміння суті колірних контрастів та дозволяють тренувати сприйняття характеристик хроматичних та ахроматичних кольорів. Однак рекомендації з книги Іттена було адаптовано для виконання студентами коледжу, додано значну частину детальних пояснень, ілюстрацій та вироблено алгоритми виконання робіт.

ІНСТРУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

Основа для роботи

Практичні роботи з кольорознавства виконуються на акварельному папері. Звичайний ватман для виконання робіт з рисунку, офісний папір не можна використовувати, бо вони не підходять для роботи фарбами, оскільки під впливом води деформуються та можуть змінювати колір поверхні.

Рис. 1. Зразок текстури акварельного паперу

Акварельний папір має виражену текстуру (рис. 1). Існує декілька сортів акварельного паперу: торшон, шкаралупа, полотно, папір гарячого та холодного пресування.

Для робіт з кольорознавства підійде стандартний акварельний папір готових форматів А3 та А4, який можна знайти в магазинах художніх матеріалів.

Для робіт з кольорознавства підійде стандартний акварельний папір готових форматів А3 та А4, який можна знайти в магазинах художніх матеріалів.

Фарби

Більшість робіт ви будете виконувати гуашшю (рис. 2), але знадобиться і акварель (рис. 3). Професійні (художні) фарби мають оптимальні кольорові тони та відтінки, дають прогнозовані відтінки кольорів при змішуванні, мають кращі фізичні та оптичні властивості для виконання практичних вправ, робіт у декоративних техніках (розпис, орнамент тощо) та образотворчому мистецтві.

Рис. 2. Вигляд гуаші у банках

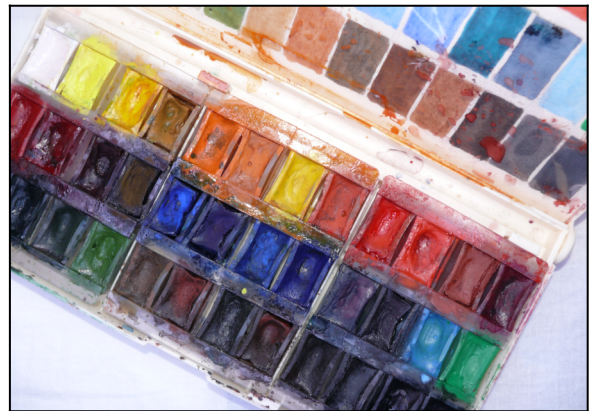

Рис. 3. Вигляд акварельних фарб у кюветах

Професійні фарби мають більшу вартість через те, що вони містять якісні пігменти, а не замітники чи барвники.

Ви обов'язково повинні мати в своєму арсеналі фарб (як акварельних, так й в гуаші) наступні кольори:

- рожевий (краплак рожевий або алізарин);
- червоний (кадмій червоний);
- блакитний (церуліум або небесно-блакитний);
- синій (ультрамарин);
- лимонний (кадмій лимонний);
- жовтий (кадмій жовтий);
- чорний (палена кістка або сажа газова);
- білий (білила титанові).

Пензлі

Для роботи з різними фарбами потрібні різні пензлі.

Для акварелі використовують білку або м'яку синтетику. Такі пензлі повинні мати тонкий та пружний ворс, добре вбирати воду.

Для всіх видів робіт з кольорознавства вам знадобиться мінімум три – чотири пензлі різних розмірів: великий, середній та малий. Різні виробники мають власні системи розмірів пензлів. Тож номер на пензлику не

означає його розмір в міліметрах або те, що розмір пензлика одного виробника буде відповідати розміру пензля іншої фірми з таким же номером.

Для роботи і аквареллю, і гуашню найкраще підійдуть плоскі пензлі з синтетики (нейлон тощо) або колонка. Номери пензлів орієнтовно: 2, 5, 10 (це відповідно пензлі шириною 2, 5 та 10 мм) (рис. 4).

Палітра

Для змішування фарб вам обов'язково буде потрібна палітра білого кольору. Це може бути як покупна палітра (рис. 5), так і звичайна біла керамічна тарілка (рис. 6).

Рис. 5. Вигляд пластикової палітри для фарб

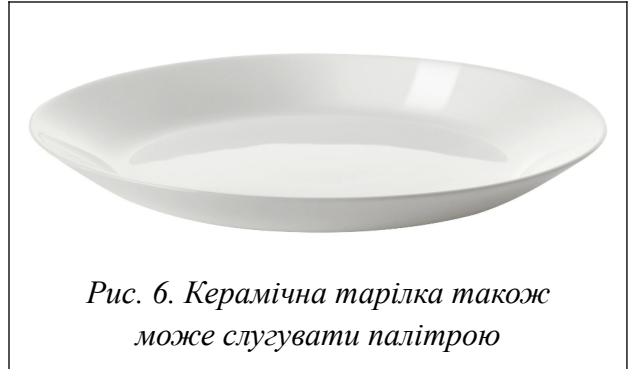

Рис. 6. Керамічна тарілка також може слугувати палітрою

Інші інструменти

Лінійка, циркуль, твердий олівець (H – 2H), ножиці, канцелярський ніж, склянка для води (рис. 7) – звичні для кожного з вас і не мають особливих вимог до виду, сорту або особливої якості.

Рис. 7. Твердий олівець та лінійка будуть потрібні під час виконання більшості робіт

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОЛЬОРОЗНАВСТВА

Практична робота № 1. Оптичне змішування кольорів

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, циркуль, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, акварельні фарби.

Завдання: на аркуші А4 формату виконати дванадцятисекторне колірне коло в техніці акварельної відмивки. Використати виключно три кольори субтрактивної системи утворення колірних відтінків:

- жовтий (лимонний);
- рожевий (краплак або алізарин);
- блакитний (церуліум або небесно-блакитний).

Пояснення: Техніка відмивки полягає у поетапному нанесенні прозорих шарів акварельної фарби на сегменти кола. Після кожного нанесення фарби папір повністю просушують для того, щоб шари фарби не змішувалися механічним способом.

Дана практична робота переслідує одразу дві мети: ознайомлення з технікою лесування акварельними фарбами, а також з субтрактивною системою утворення кольорів з використанням виключно трьох базових колірних тонів.

Послідовність виконання:

1. Аркуші паперу формату А4 розділити навпіл по вертикалі та горизонталі (*рис. 1.1а*).

2. Накреслити два кола радіусом 9 см та 3 см з центром у точці перетину ліній (*рис. 1.1б*).

3. За допомогою циркуля або транспортира розділити зовнішнє коло на 12 рівних частин (*рис. 1.1б*).

4. З'єднати діаметрально протилежні точки поділу кола (кожна лінія, що з'єднує точки, повинна проходити через центр кола) (*рис. 1.1б*).

5. Виконати поетапне нанесення тонких шарів фарби в такій послідовності (рис. 1.1в):

а) розвести жовтий колір з достатньою кількістю води, щоб при нанесенні утворювався прозорий шар, але не надто світлий (при розмішуванні фарби треба пам'ятати, що синьої та червоної фарби необхідна менша кількість, а жовтого – більша, бо жовтий сам по собі світлий);

б) нанести фарбу на визначені сектори кола. На рис. 1.1в вказано цифри з літерами, наприклад 4Р, 3Р1Ж тощо. Літера означає колір (Ж – жовтий, Р – рожевий, Б – блакитний), а цифра – кількість шарів фарби, які потрібно нанести на даний сектор. Отже, на сектор з написом 3Ж1Р потрібно поетапно нанести три шари жовтої фарби та один шар рожевої. Кожен шар фарби, як було вказано раніше, обов'язково потрібно повністю висушити.

Під час виконання роботи кольори потрібно постійно чергувати: це покращить результат, дозволить фарбам краще змішуватися:

- нанести на 7 секторів рожеву фарбу (від 1Р до 1Р);
- висушити роботу;
- нанести блакитну фарбу на відповідні сектори від 1Б до 1Б;
- висушити;
- нанести жовту фарбу від сектора 1Ж до 1Ж;
- висушити;
- нанести рожевий колір на 5 секторів (від 2Р до 2Р) і так далі;
- останній, четвертий шар фарби буде наноситися на один сектор, який позначено цифрою 4: 4Р, 4Ж, 4Б;
- дати фарбі повністю висохнути;
- повторити попередні три кроки до отримання необхідних колірних відтінків.

Одночасно з нанесенням шарів фарби на сектори кола потрібно також виконати градієнт з 4 градацій кожного з трьох кольорів. Їх фарбують також пошарово з просушуванням, щоразу зменшуючи кількість заповнених комірок:

- першим шаром фарби заповнити 4 комірки;

- просушити;
- наступного разу, коли підійде черга цього ж кольору, пофарбувати вже 3 комірки;
- просушити;
- пофарбувати 2;
- просушити;
- пофарбувати 1.

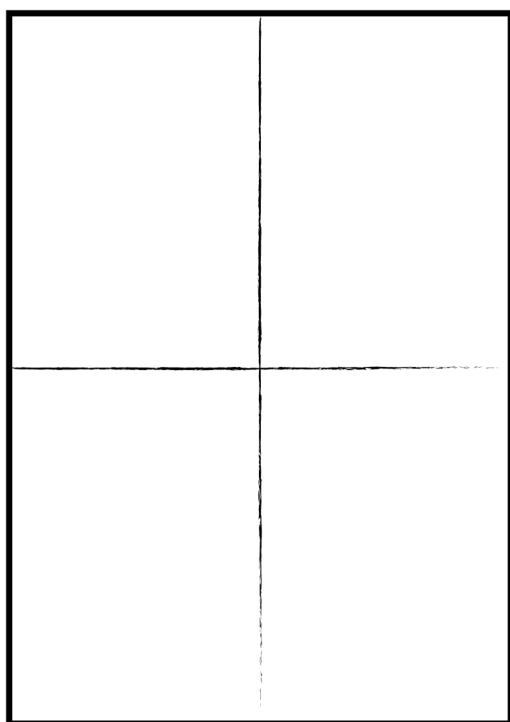
Таким чином ви переконаєтеся, що колір з кожним наступним шаром буде ставати насиченішим, оскільки всі шари фарби прозорі.

6. Підписати роботу (*рис. 1.12*): вгорі вказати тему роботи «Оптичне змішування»; внизу праворуч вказати прізвище та ім'я студента, код академічної групи та поточний рік.

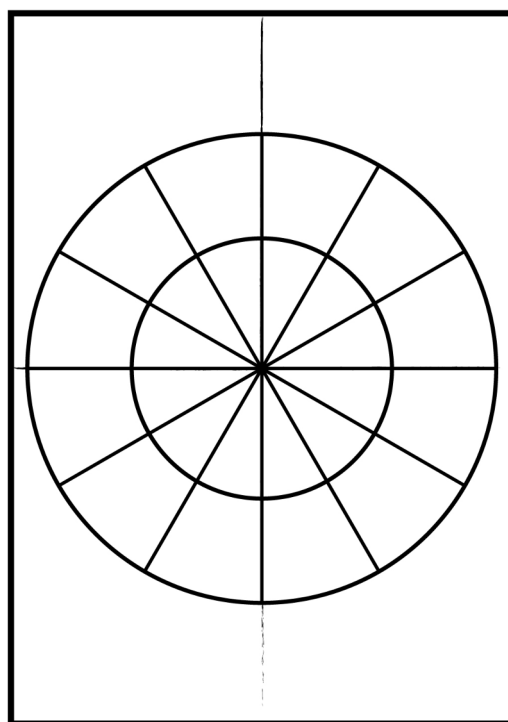
У результаті ви повинні отримати коло з 12 різних відтінків кольорів, які плавно переходять з одного в інший. Не повинно бути різко виражених темних або світлих, порівняно з сусідніми, секторів.

Приклад роботи можна переглянути в *додатку А*.

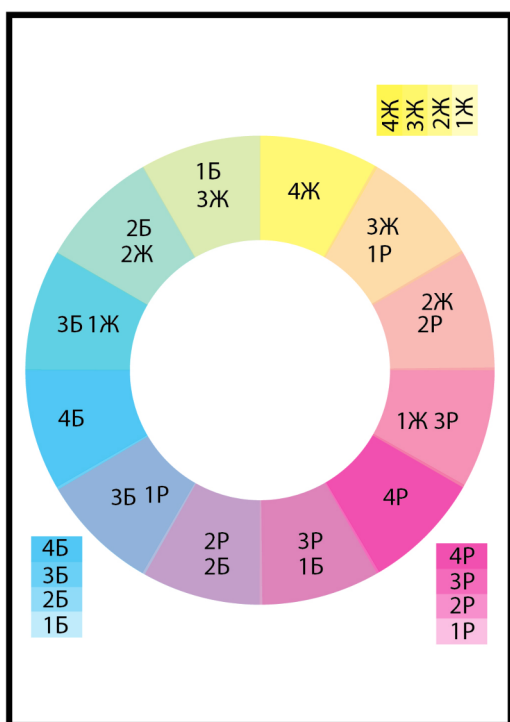
Використання оптичного змішування добре видно в роботах художників-акварелістів (*додаток Л.1*).

а)

б)

в)

г)

Рис. 1.1: а) розділити аркуш навпіл по горизонталі та вертикалі;
 б) за допомогою циркуля накреслити кола та розділити їх на 12 секторів;
 в) виконати роботу в кольорі; г) приклад готової роботи з підписом

Практична робота № 2. Змішування теплих та холодних відтінків основних кольорів

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, циркуль, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, акварельні фарби або гуаш (на вибір студента). Фарби варто обрати виходячи з наявності в наборі всіх шести відтінків кольорів: холодний та теплий на кожен основний колір:

- рожевий (краплак рожевий або алізарин);
- червоний (кадмій червоний);
- блакитний (церуліум або небесно-блакитний);
- синій (ультрамарин);
- лимонний (кадмій лимонний);
- жовтий (кадмій жовтий).

Завдання: виконати механічне змішування холодних та теплих відтінків основних кольорів та отриманими відтінками пофарбувати відповідні пусті комірки, розташовані поряд зі змішуваними кольорами в таблиці.

Пояснення: У цій практичній роботі ми досліджуємо вплив теплих та холодних відтінків основних кольорів (червоного, синього та жовтого) на відтінок другорядних кольорів, які утворюються при їх змішуванні. Можемо наочно пересвідчитися, що спектральний склад кольору фарби на пряму впливає на результат змішування фарб.

Послідовність виконання:

1. Аркуш формату А4 необхідно розділити на дві не рівні частини по довгій стороні. Одна половина аркуша буде дорівнювати 10 см, інша – все, що лишилося після креслення лінії 10 см (рис. 1.2).

2. На більшій частині аркуша побудувати дві лінії середини цієї частини аркуша та з точки перетину лінії центру по вертикалі та горизонталі накреслити три кола радіусами 5, 6 та 9 см (рис. 1.2).

3. Розділити кола на 12 секторів, як це робили в попередній практичній роботі, та розмістити кольори так, як показано на малюнку (рис. 1.2).

4. Розфарбувати колірне коло відповідно до поданого прикладу. Використовувати необхідно тільки чисті кольори фарб.

5. Основна ж робота полягає в тому, щоб знайти 12 відтінків другорядних кольорів змішуванням попарно холодних і теплих основних кольорів.

6. Розмітити квадрати, як показано на схемі; зафарбувати квадрати відтінками кольорів за схемою.

7. Ті квадрати, які є білими, необхідно зафарбувати сумішшю двох кольорів, між якими зліва стоїть плюс:

- для першої суміші ви берете лимонну і блакитну фарби, змішуєте їх на палітрі і зафарбовуєте перший пустий (зліва вгорі) квадратик;
- наступними змішуєте знову лимонний, але вже з синім ультрамарином і зафарбовуєте тим відтінком зеленого, який у вас вийшов (другий згори пустий квадратик);
- третій квадрат – це суміш жовтогарячого (кадмій жовтий) та блакитного. Теж саме: змішати і зафарбувати третій квадрат і так далі.

Після кожного змішування пензлик добре вимивати водою. Воду періодично міняти.

ЗЕЛЕНИЙ			ОРАНЖЕВИЙ			ФІОЛЕТОВИЙ								
	+		=			+		=			+		=	
	+		=			+		=			+		=	
	+		=			+		=			+		=	
	+		=			+		=			+		=	

Лінія 10 см

Рис. 1.2. Розміщення та розміри об'єктів композиції до практичної роботи № 2

РОЗДІЛ 2. КОЛІРНІ КОНТРАСТИ

Практична робота № 1. Контраст за кольором

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, гуаш.

Завдання: створити абстрактну врівноважену композицію, використовуючи тріаду основних кольорів колірної кола Іттена, а також чорний та білий.

Пояснення: У цій практичній роботі можна наочно переконатися в крайньому контрасті поданих п'яти кольорів з колірним тоном (за кольором).

Ці вправи можна було б виконувати, використовуючи колірні плями довільної форми: створювати зображення в реалістичній манері чи абстракції. Проте в такому випадку існувала б вірогідність відволіктися від суті практичних робіт: вивчення взаємодії кольорів, колірних сполучень, видів колірних контрастів, властивостей кольору тощо.

Послідовність виконання:

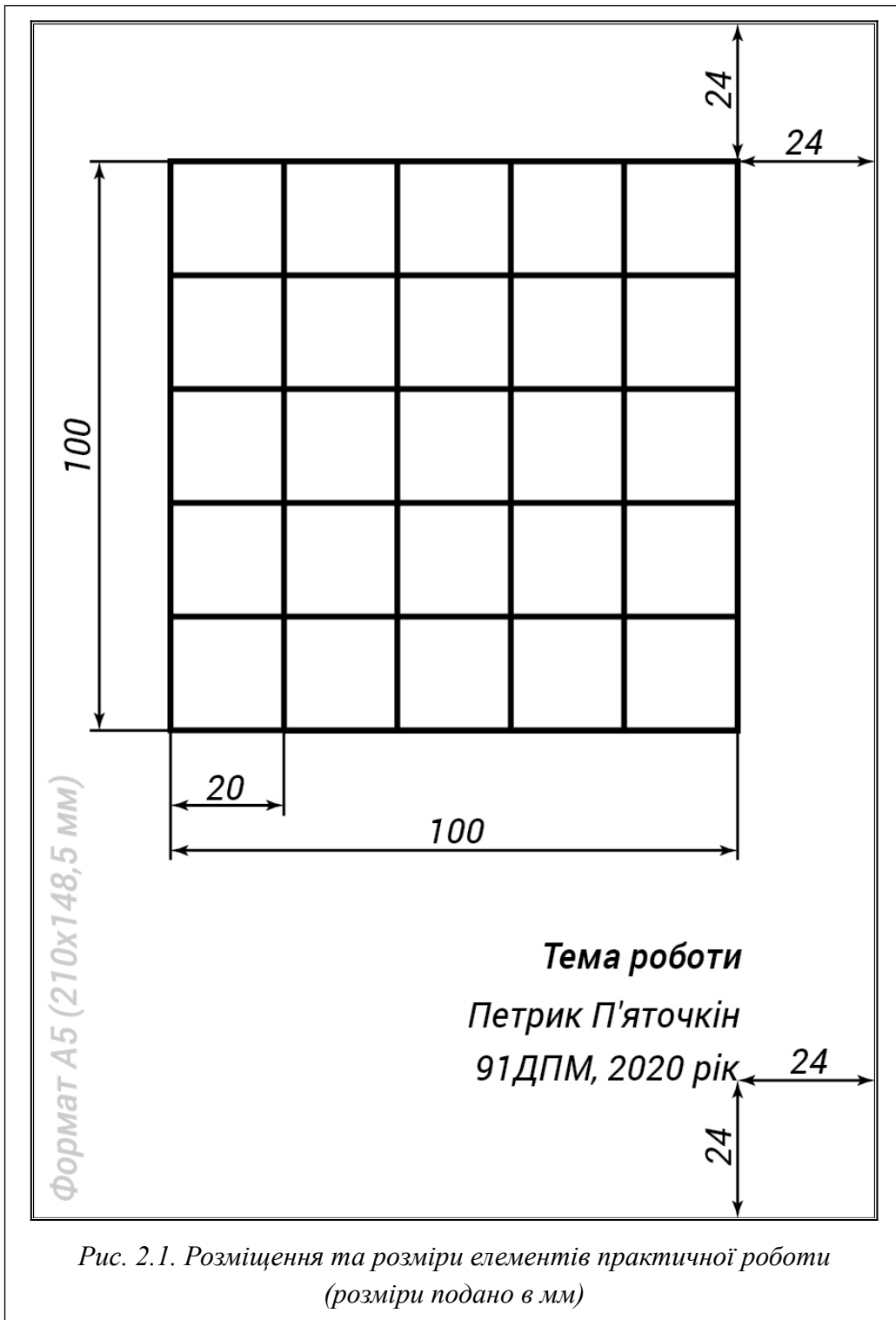
Практичні роботи за темою «Контрасти» виконуються на заздалегідь розкресленій сітці з 25 квадратів розміром 2x2 см.

1. Розкреслити аркуш акварельного паперу А5 формату (розмір 21x14 см – половина альбомного аркуша А4 формату) необхідно як показано на рисунку (рис. 2.1).

Лінії олівцем необхідно робити з легким натиском, олівець повинен бути твердим (Н – 2Н). Після закінчення роботи всі лінії необхідно видалити гумкою.

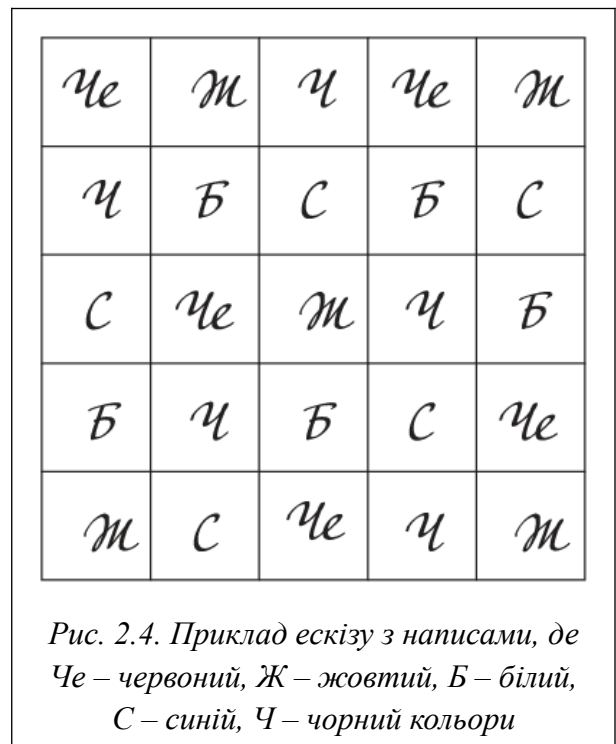
Під час виконання практичної роботи ви можете використовувати тільки 5 кольорів: жовтий, синій, червоний, чорний, білий (рис. 2.2).

Кольори не можна змішувати між собою або з іншими кольорами.

2. Перед нанесенням фарб необхідно обов'язково створити ескіз або в кольорі (кольоровими олівцями, будь-якими фарбами) (рис. 2.3), або позначивши комірки сітки олівцем, вписавши літеру, яка б позначала той чи інший колір (рис 2.4) (не потрібно створювати два ескізи: і олівцями, і літерами, – ви обираєте той чи інший найзручніший для вас спосіб виконання ескізу).

Такі ескізи можна створити на аркуші зошита в клітинку (рис. 2.3, 2.4).

Кожен колір має бути використаний в 5 комірках. Розташування кольорів повинно підпорядковуватися закону рівноваги в композиції. Цього можна досягти, розподіливши вказані кольори у рівній кількості з одного і іншого боку відносно осей, які можна провести по вертикалі, горизонталі та по діагоналі (рис. 2.5).

Як у шалькових терезах: для рівноваги з обох сторін будь-якої осі повинна знаходитись приблизно однакова кількість квадратів одного кольору.

Не можна розташовувати квадрати одного кольору поряд так, щоб вони мали спільну грань (рис. 2.6).

Не можна копіювати розташування кольорів з поданих у цьому документі зображень.

3. Після того, як ви створили ескіз та впевнилися в правильності розташування квадратів, можна приступати до роботи кольором. Виконувати роботу необхідно гуашшю. Квадрати білого кольору також зафарбувати білою фарбою.

Рис. 2.6. Комірки з однаковим кольором не можуть мати спільних граней, але можуть мати спільну точку торкання кутами

Контраст кольору
Петрик П'яточкін
91ДПМ, 2020 рік

Рис. 2.7. Вигляд композиції та підпису практичної роботи без сторонніх ліній та позначок

Оскільки в роботі присутній білий колір, то довкола композиції з квадратів варто накреслити простим олівцем або намалювати фарбою тонку рамку сірого кольору, щоб відділити білі комірки і білий колір аркуша.

Підпис виконати в правому нижньому куті відповідно до наведеного прикладу виконання роботи (рис. 2.7).

Використання принципів контрасту за кольором можна переглянути в додатку Л.2.

Практична робота № 2. Контраст світлого та темного

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, гуаш.

Завдання: створити три композиції на основі світлості трьох основних кольорів: жовтого, червоного та синього.

Важливо!!! Світлість ВСІХ кольорів у кожній композиції максимально наближена до світлості базового (основного) кольору.

Пояснення: Світлість (яскравість) кольору є дуже важливою характеристикою кольору. Тому ми повинні тренувати свої очі для сприйняття світлості хроматичних кольорів, усвідомлювати, що кольори в чистому вигляді різні за світлістю.

Відношення кольорів за світлістю є часто важливішою характеристикою, яка впливає на композицію, її реалістичність, правильність побудови відношень тонів, передачу повітряної та лінійної перспективи, об'єму тощо. Тоді як колірний тон та відтінок можуть варіюватися і впливають меншим чином на об'єм та сприйняття об'єктів у просторі.

Послідовність виконання:

1. Розкресліть аркуш паперу як у практичній роботі № 3 (рис. 2.1).
2. У кожній з трьох композицій необхідно використати 6 кольорів: три основних, три другорядних (рис. 2.8). Кожен колір можна змішувати тільки або з чорним, або з білим кольорами.

Рис. 2.8. Набір кольорів для роботи

У кожній композиції повинно бути по 4 квадрати кожного кольору. Центральний квадрат повинен бути зафарбований базовим кольором: у композиції світлості жовтого базовим є жовтий, світлості червоного – червоний, світлості синього – синій.

Перед нанесенням фарб необхідно створити ескіз у кольорі або позначити комірки сітки олівцем, вписавши літеру, яка б позначала той чи інший колір (так як робили в практичній роботі № 3 за темою «Контраст за кольором») (рис. 2.3, 2.4).

Розташування кольорів має створювати відчуття рівноваги в композиції. Цього можна досягти розташуванням вказаних кольорів рівномірно відносно осей, які можна провести по вертикалі, горизонталі та діагоналі (рис. 2.5).

Не можна розташовувати квадрати одного кольору поряд так, щоб вони мали спільну грань (рис. 2.6).

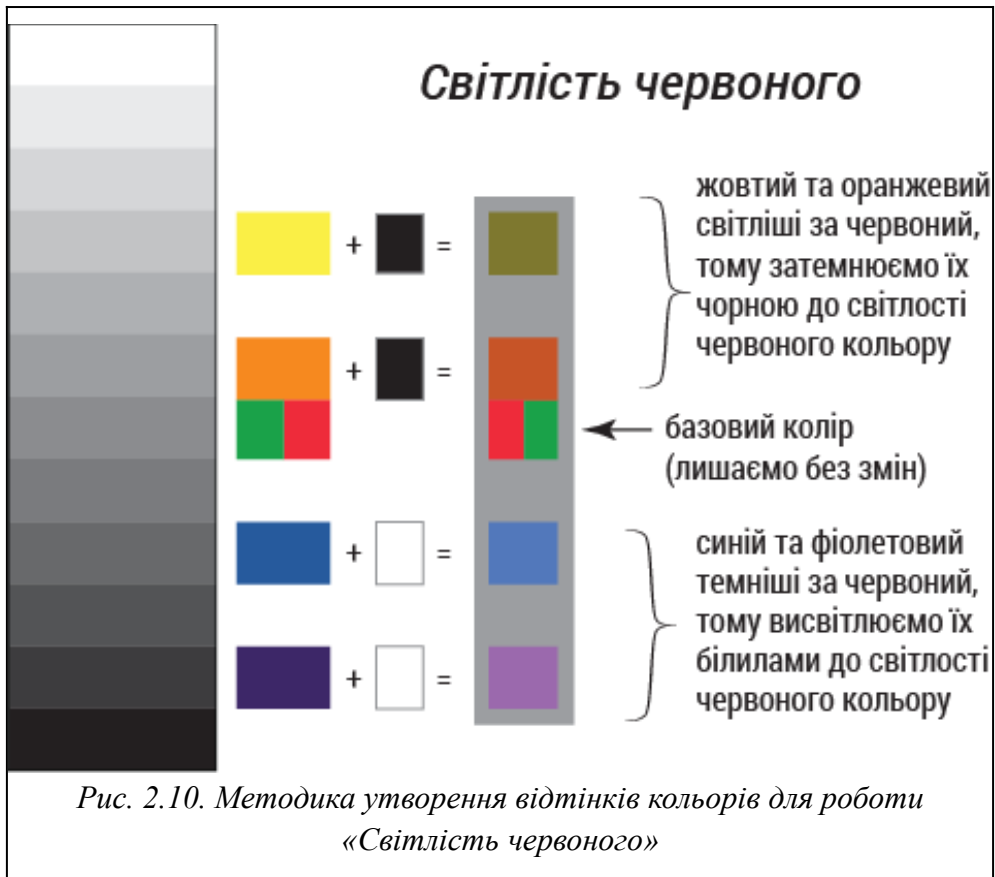
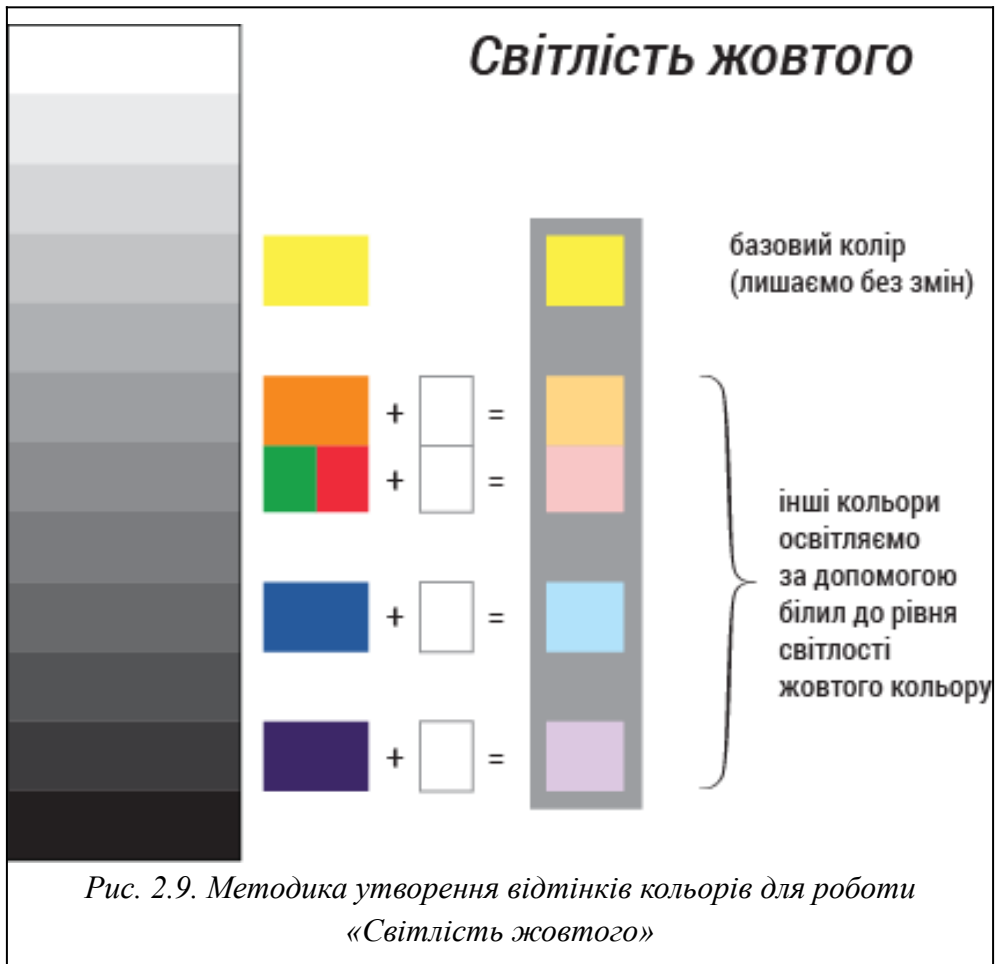
Не можна копіювати розташування кольорів з поданих у цьому документі зображень.

3. Після того як ви створили ескіз та впевнилися у правильності розташування квадратів, можна приступати до роботи кольором. Виконувати роботу необхідно гуашшю:

а) світлість жовтого: жовтий колір використовуємо в чистому вигляді. Оскільки інші 5 кольорів темніше жовтого за світлістю, їх необхідно освітлити додаванням білил (рис.2.9);

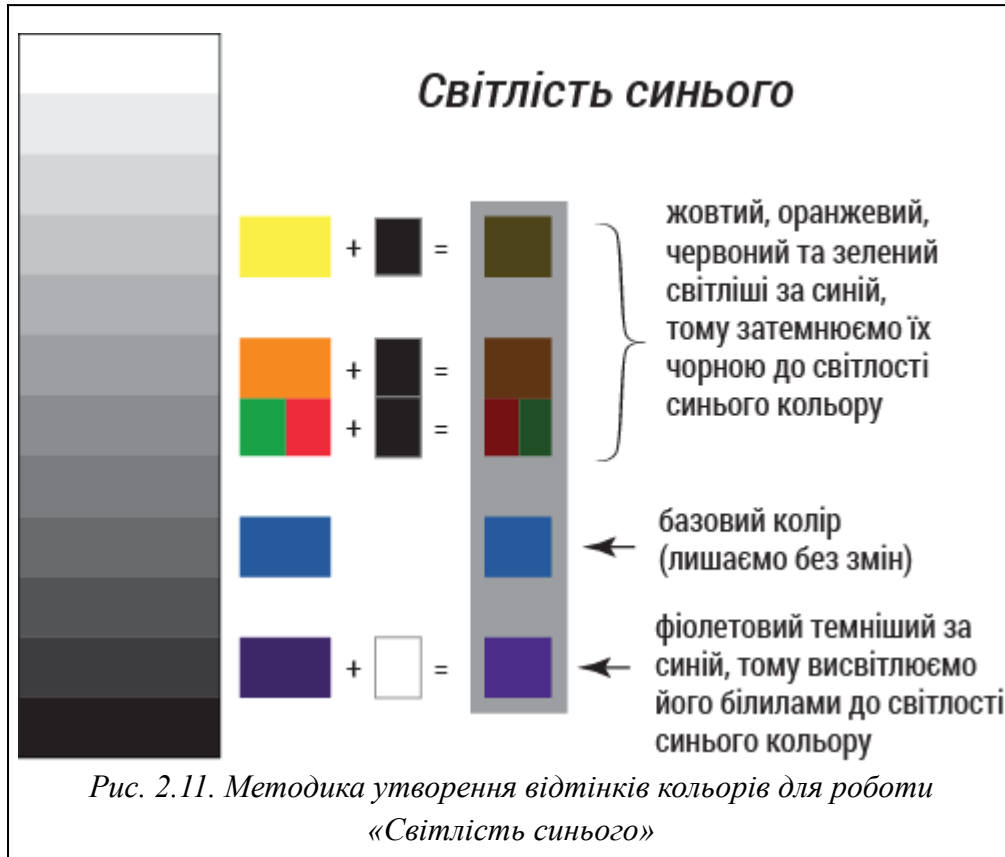
б) світлість червоного: червоний та зелений використовуємо в чистому вигляді, оскільки вони розташовані на одному рівні відносно шкали світлості ахроматичних кольорів. Темніші синій та фіолетовий потрібно освітлити додаванням білил. Світліші жовтий та оранжевий затемнити чорною фарбою до рівня світлості червоного кольору (рис. 2.10).

Під час затемнення жовтого та оранжевого можна спостерігати зміну характеру кольору. Більше не можна сказати, що це темно-жовтий та темно-оранжевий. Тепер це болотний та коричневий відтінки.

в) світлість синього: синій колір використовуємо в чистому вигляді.

Освітлюємо додаванням білих тільки фіолетовий. Світліші жовтий, оранжевий, червоний та зелений затемнюємо чорною фарбою до рівня світлості синього кольору (рис. 2.11).

У кожному конкретному випадку кількість білої або чорної фарби, яку необхідно додавати до чистого кольору, буде різною. Наприклад, для того, щоб освітлити фіолетовий в композиції «Світлість жовтого» до рівня світлості жовтого, його необхідно змішати з більшою кількістю білої фарби, ніж фарбу червоного кольору.

Приклад робіт за темою «Контраст світлого і темного» можна переглянути в додатку Б.

Контраст світлого і темного часто можна зустріти в творах художників-графіків (додаток Л.3).

Практична робота № 3. Контраст холодного та теплого

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

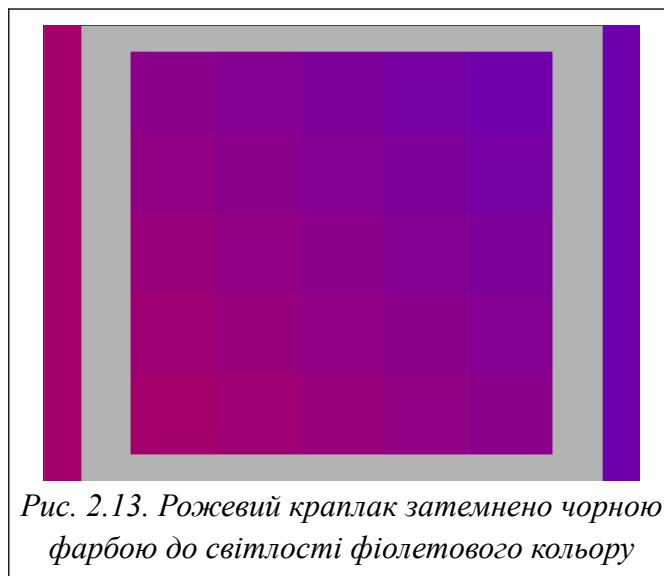
Матеріали: акварельний папір, гуаш.

Завдання: на аркуші А5 формату створити урівноважену композицію з 25 квадратів, використовуючи контраст теплого та холодного. Всі кольори повинні бути рівними за світлістю (як в роботі на світлість червоного, синього чи жовтого).

Пояснення: Якщо необхідно створити композицію, суворо витриману з точки зору певного визначеного контрасту, то всі інші контрасти повинні бути знехтувані або мало відчутні у роботі.

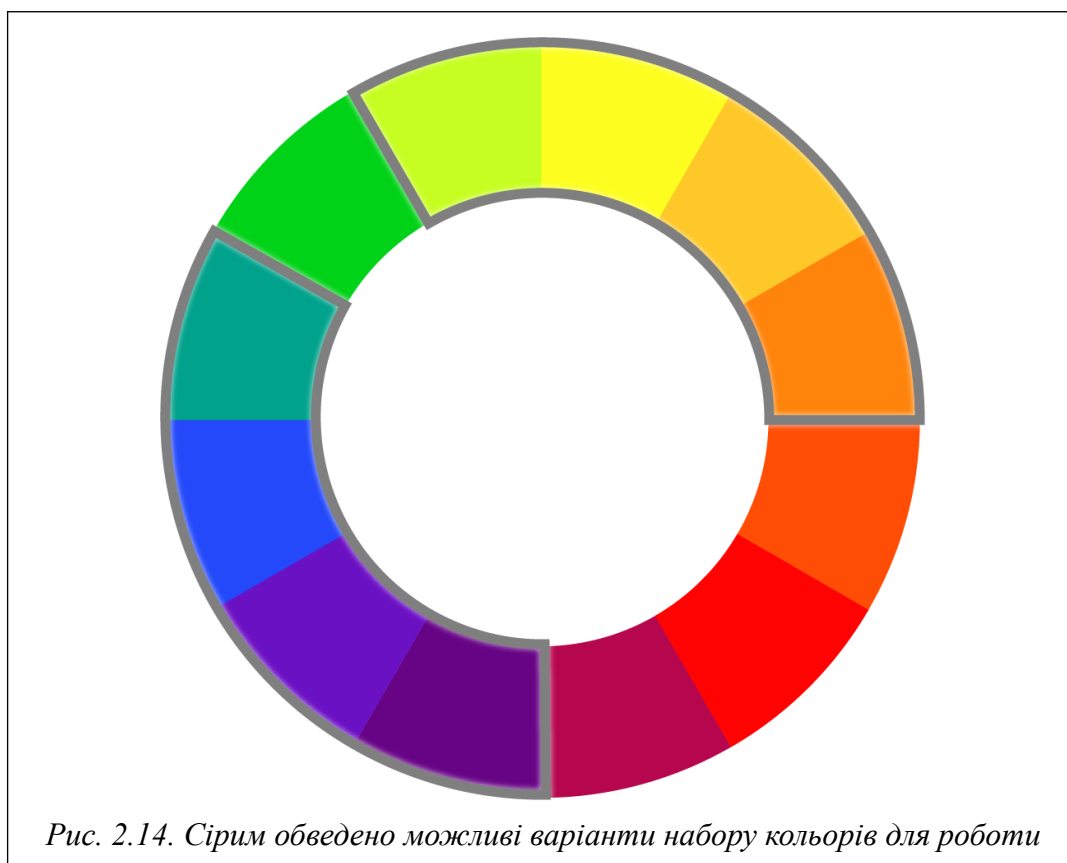
У справі з контрастом холодного і теплого повністю виключається контраст світлого і темного. Всі кольори, що входять до композиції, повинні бути однаково світлими або однаково темними. Це може бути будь-який ступінь світлості (яскравості), але найбільш вдалим є світлість кольорів, що відповідає середньому сірому кольору.

Якщо ми хочемо показати контраст холодного та теплого на прикладі рожевого (на кшталт краплаку), то під час порівняння з червоним, де такий краплак є холодним кольором, ми можемо використовувати його в більш світлому тоні (рис. 2.12), аніж під час порівняння з фіолетовим, де цей рожевий ми повинні довести до рівня світлості фіолетового кольору, тобто затемнити його чорною фарбою (рис. 2.13).

Послідовність виконання:

1. Вибрати 4 кольори колірного кола Йоганнеса Іттена для роботи. Це можуть бути кольори, які не виходять за межі чотирьох сусідніх кольорів дванадцятисекторного колірного кола. Наприклад, можна використати фіолетовий, синьо-фіолетовий, синій та синьо-зелений. Або жовто-зелений, жовтий, жовто-оранжевий та оранжевий (рис. 2.14). Тобто обираємо будь-які чотири кольори, що йдуть підряд у колірному колі.

2. За допомогою чорної та білої фарби доводимо ці кольори до загальної світлості та використовуємо їх у роботі (рис. 2.15).

Пам'ятайте: якщо у вас у наборі кольорів є світлі тони, такі як жовтий, жовто-зелений, жовто-оранжевий, оранжевий, то краще всі інші кольори освітлити білою фарбою, адже такі колірні відтінки при змішуванні з чорним кардинально змінюють свій колірний відтінок і, наприклад, жовтий вже не жовтий, а стає болотним. Якщо, наприклад, ми виконуємо композицію з жовто-зеленого, жовтого, жовто-оранжевого та оранжевого, то жовтий ми залишаємо без змін, а інші три кольори за допомогою білої фарби доводимо до світлості жовтого.

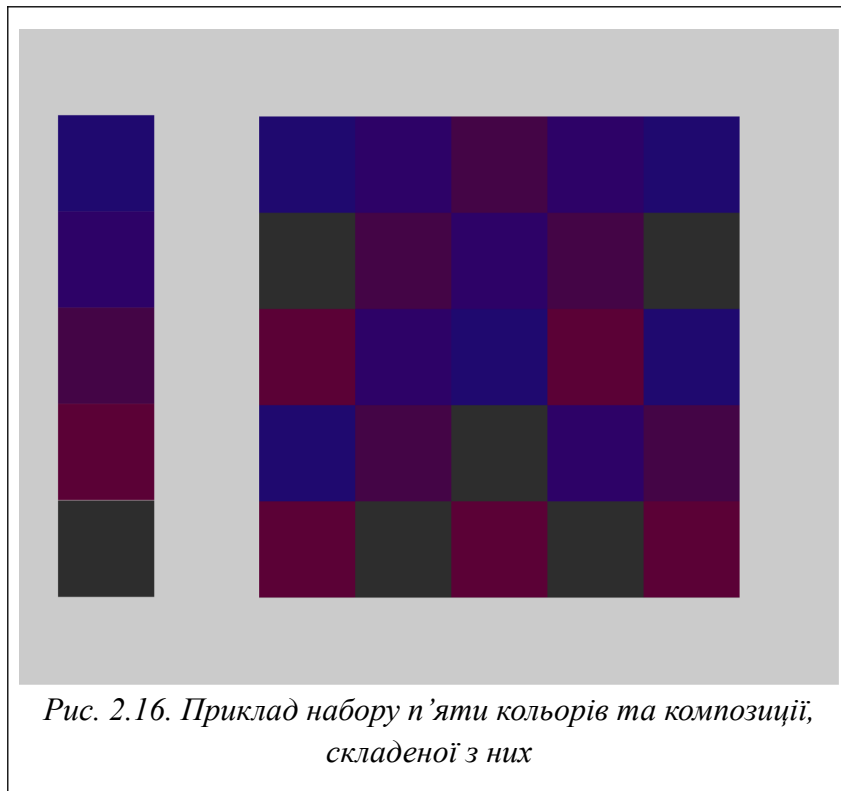
Також у композиції потрібно використати сірий колір, який за світлістю також буде відповідати основному. У підсумку для виконання композиції ви будете мати 5 кольорів: 4 хроматичних і 1 ахроматичний.

Внизу композиції повинні знаходитись переважно теплі відтінки, а холодні – вгорі. Тобто відносно вертикальної осі композиція зліва і справа повинна бути врівноважена, а от відносно горизонтальної осі – ні (низ – теплий, верх – холодний) (рис. 2.16).

3. Розкреслити аркуш вже звичним чином за схемою, яка додавалась до практичної роботи на контраст за кольором. Робота обов'язково повинна містити підпис, де буде вказано ПІБ, назву контрасту, код академічної групи та рік виконання (рис. 2.1).

Основні етапи виконання практичної роботи

1. Обрати чотири будь-які кольори, що йдуть у колірному колі підряд.
2. Визначити серед цих чотирьох кольорів один основний (це може бути будь-який з них, на ваш вибір).

3. Чорною або білою фарбою привести всі інші кольори до світлості обраного основного кольору; змішати білу та чорну фарби і утворити сірий колір, також відповідний за світлістю до основного.

4. Скласти ескіз композиції на чернетці (низ – теплі відтінки, верх – холодні) (рис. 2.3, 2.4).

5. Змішати фарби на палітрі та зафарбувати квадрати відповідно до ескізу.

6. Роботу підписати.

Приклад роботи можна переглянути в *додатку В*.

Приклади відношення кольорів за тепло-холодністю можна спостерігати в роботах імпресіоністів (*додаток Л.4*).

Практична робота № 4. Контраст компліментарних кольорів

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, гуаш.

Завдання: на аркуші А5 формату створити врівноважену композицію з 25 квадратів, використовуючи контраст компліментарних кольорів.

Пояснення: У результаті виконання цієї практичної роботи кожен студент відшукає пару дійсно компліментарних кольорів, які в суміші в певній пропорції будуть давати сірий колір.

Протилежні кольори в колірному колі Йоганнеса Іттена хоч і називаються компліментарними (доповняльними) та не можна з точністю 100% говорити, що саме такі колірні відтінки при змішуванні даватимуть сірий нейтральний колір і що вони є дійсно компліментарними. Тож будь-яке колірне коло, яке можна знайти в тенетах мережі або в довідниках, книжках тощо, є лише орієнтовним і кольори, розташовані в них, є довідковими, приблизними, без певної точності передачі колірного тону, світлості та насиченості.

Послідовність виконання:

1. У цій практичній роботі як вихідні потрібно використовувати **ВИКЛЮЧНО ДВА КОЛЬОРИ** – два компліментарні кольори. Інші три відтінки потрібно отримати в результаті змішування двох вихідних кольорів. Всього в роботі буде використано 5 кольорів: 2 хроматичних кольори (1 головний, 1 другорядний), які є доповняльними, 2 відтінки сірого з переважанням одного з хроматичних кольорів, 1 нейтральний сірий, який необхідно отримати змішуванням.

Можливі 6 варіантів пар компліментарних кольорів, які ви будете використовувати в своїх роботах (*рис. 2.17*):

- 1) жовтий – фіолетовий;
- 2) жовто-оранжевий – синьо-фіолетовий;
- 3) оранжевий – синій;
- 4) червоно-оранжевий – синьо-зелений;

- 5) червоний – зелений;
- 6) червоно-фіолетовий – жовто-зелений.

Обрати можна будь-яку одну пару на ваш розсуд.

Зазвичай студенти мають різні фарби – різних виробників та якості. Не кожен, наприклад, оранжевий у ваших фарбах є компліментарним до будь-якого синього з тих же фарб і утворюватиме під час змішування з ним нейтральний сірий колір. Якщо в процесі змішування не можна отримати нейтральний сірий колір, то такі кольори не можна вважати компліментарними (доповняльними).

2. Спершу необхідно знайти два відтінки ДІЙСНО компліментарних кольорів, які б під час змішування давали нейтральний сірий. Це головне завдання цієї практичної роботи разом з практикою змішування.

Для визначення дійсно доповняльних кольорів необхідно виконати наступні дії:

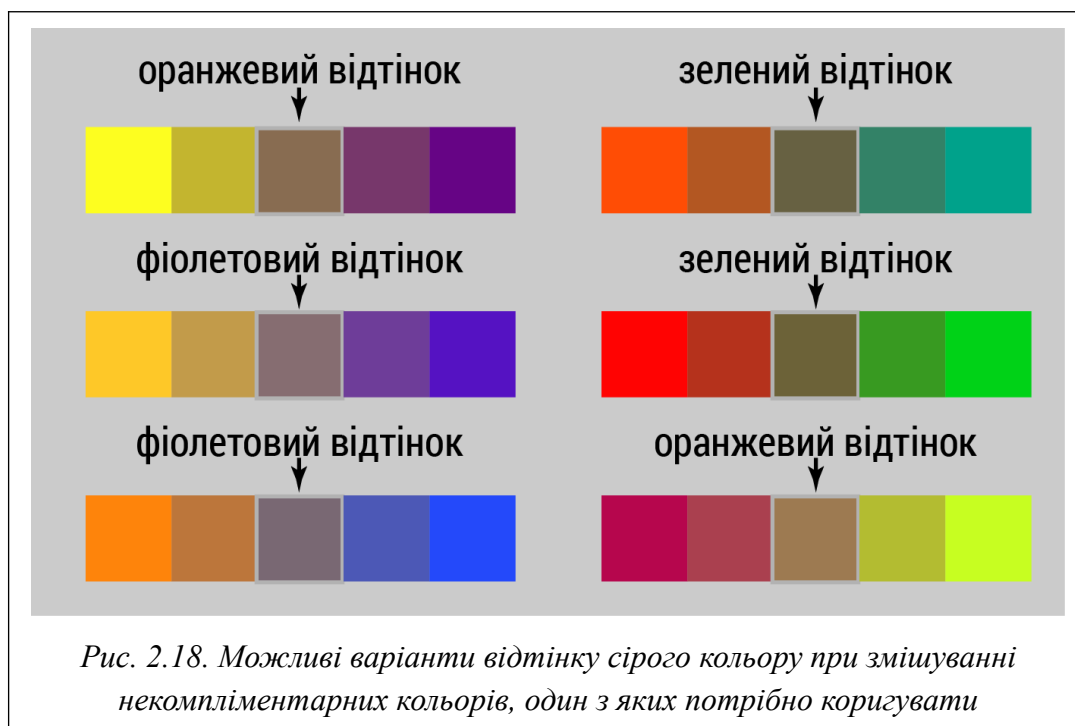
а) на палітру викласти невелику кількість одного з обраних кольорів (наприклад, синій ультрамарин ■);

б) на деякій відстані від першого викласти з банки другий колір, який орієнтовно є компліментарним до першого (у нашому випадку – це кадмій оранжевий ■);

в) приблизно посередині між основними кольорами створити їх суміш спершу в пропорції 1:1, потім можна додавати оранжевий та синій у цю суміш, щоб досягти максимально ахроматичного сірого кольору;

г) далі існує два можливі сценарії подій – залежно від отриманого результату змішування фарб у попередньому кроці;

д) якщо ви отримали нейтральний сірий колір, який не має жодного натяку на будь-який хроматичний колірний відтінок (ні коричневий, ні болотний, ні синій тощо) – переходимо до отримання двох проміжних відтінків кольорів для роботи (перейти до виконання пункту 3 цієї послідовності дій); якщо ж, не зважаючи на додавання двох основних кольорів у різних пропорціях, у вас не вийшло отримати нейтральний сірий колір (найчастіше так і трапляється) – коригуємо один з основних кольорів (оранжевий чи синій у прикладі) залежно від того, який відтінок має отриманий сірий колір (рис. 2.18);

є) визначаємо, до якого другорядного кольору близький відтінок отриманого сірого кольору;

ж) до одного з двох вихідних кольорів необхідно додати основний колір, який є компліментарним до отриманого відтінку сірого кольору:

- якщо сірий має відтінок зеленого, то додаємо червоний – колір доповняльний зеленому;
- якщо сірий має відтінок фіолетового – додаємо жовтий;
- якщо відтінок сірого є оранжевим – додаємо синій.

Важливо! Додавати синій, жовтий або червоний колір треба не в суміш сірого, а в один з кольорів, які ви обрали за базові.

з) після корекції одного з вихідних кольорів необхідно повторити змішування цих кольорів з метою отримання нейтрального сірого кольору. Якщо досягти отримання нейтрального сірого кольору не вдалося і він знову має хроматичний відтінок, то повторюємо пункти є), ж), з) до тих пір, поки не отримаємо в результаті змішування максимально нейтральний ахроматичний сірий колір.

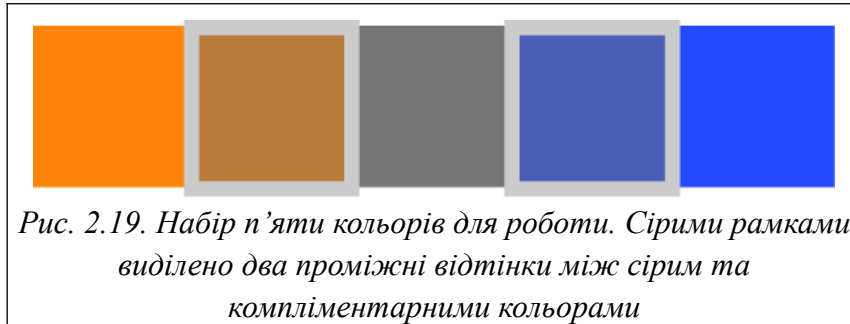
Наприклад, при змішуванні оранжевого та синього ми отримали сірий колір з фіолетовим відтінком. Додаємо до оранжевого трошки жовтого кольору (він компліментарний фіолетовому) – робимо оранжевий ближчим до жовтого. При цьому синій не змінюємо. Повторюємо змішування, аналізуючи результат. Якщо в результаті ми отримали нейтральний сірий, то переходимо до наступного 3 пункту, якщо ж ні – повторюємо дії пунктів є), ж) та з).

У результаті роботи над попередніми вісьмома пунктами цієї послідовності дій ми визначилися з двома вихідними (одним головним та одним другорядним) кольорами, скоригували відтінок одного з них за необхідності, а також створили нейтральний сірий колір у результаті змішування.

3. Створити два проміжних відтінки кольорів між вихідними кольорами та нейтральним сірим. Для цього необхідно змішати в нерівних пропорціях все ті ж два вихідних кольори. На прикладі синього та оранжевого нам необхідно отримати сірий з оранжевим (фактично коричневим) відтінком та сірий з синім відтінком.

У результаті ми повинні мати 5 відтінків кольорів: 1 чистий основний колір (наприклад, синій), 1 (скоригований за необхідності) другорядний колір (наприклад, оранжевий), 1 нейтральний сірий колір, 2 проміжних відтінки (наприклад, оранжево-сірий та синьо-сірий) між нейтральним сірим та двома вихідними кольорами (оранжевим та синім) (*рис. 2.19*).

4. Аркуш розкреслюємо вже звичним чином за схемою (*рис. 2.1*).

5. На чернетці розробити ескіз розташування кольорів. Обов'язково дотримуватися закону рівноваги відносно всіх осей композиції (рис. 2.3, 2.4, 2.5). Дотримуватися правила не розміщувати комірки однакового кольору підряд (рис. 2.6).

6. Зафарбувати квадрати на аркуші відповідно до створеного раніше ескізу.

7. Робота обов'язково повинна мати підпис, де буде вказано ПІБ, назву контрасту, код академічної групи та рік виконання.

Приклад роботи можна переглянути в додатку Г.

Використання контрасту компліментарних кольорів часто зустрічається в роботах декоративно-прикладного мистецтва (додаток Л.5).

Практична робота № 5. Симультанний контраст

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, гуаш.

Завдання: на аркуші акварельного паперу форматом А5 виконати композицію з квадратів за схемою, що буде подана нижче.

Пояснення: Мета цієї практичної роботи полягає у безпосередньому спостереженні симультанних змін сприйняття ахроматичного сірого кольору під впливом домінантних довільно обраного хроматичного, а також білого та чорного ахроматичних кольорів.

Практична робота на тему симультанного контрасту є однією з найлегших, оскільки не вимагає особливих маніпуляцій та дій над кольором.

Послідовність виконання:

1. Розкреслити аркуш. Зробити це необхідно подібно до того, як ви виконували розмітку для попередніх робіт на тему контрастів, але з деякими змінами. У великому квадраті 100x100 мм необхідно розмітити лише 4 квадрати розміром 10x10 мм. Ці маленькі квадрати знаходяться на відстані 20 мм від сторін великого квадрата (*рис. 2.20*).

Нижче великого квадрата необхідно накреслити два квадрати розміром 50x50 мм, у центрі яких також накреслити по одному квадрату 10x10 мм.

2. Зафарбувати великі квадрати. Найбільший квадрат 100x100 мм необхідно зафарбувати суцільним кольором на ваш вибір. Це може бути один з НАСИЧЕНИХ основних, другорядних або третьорядних кольорів.

Лівий квадрат 50x50 мм зафарбувати чистим чорним кольором. Правий квадрат 50x50 мм залишити незафарбованим. Він буде білим. Олівецевий контур навколо цього білого квадрата можна не витирати, щоб бачити його межі.

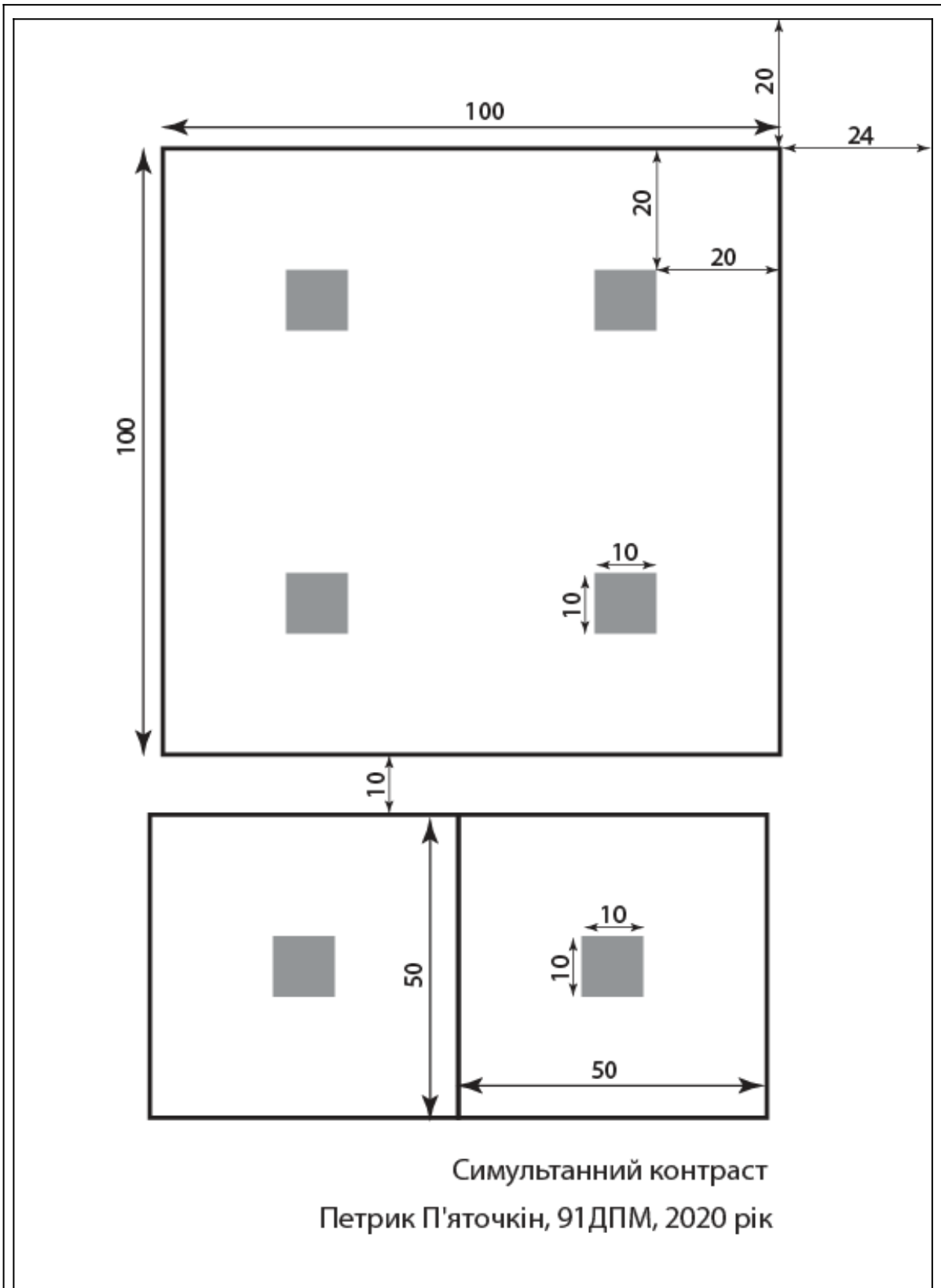

Рис. 2.20. Розташування та розміри елементів композиції практичної роботи за темою «Симультанний контраст»

3. Зафарбувати малі квадрати. Маленькі сантиметрові квадрати необхідно зафарбувати сірим кольором, який відповідає за світлістю хроматичному кольору, яким ви зафарбовували великий квадрат 100x100 мм. Тобто, якщо найбільший квадрат зафарбований жовтою фарбою, то сірий буде світлим, якщо червоною – то темнішим, якщо фіолетовою – то темно-сірим (рис. 2.21).

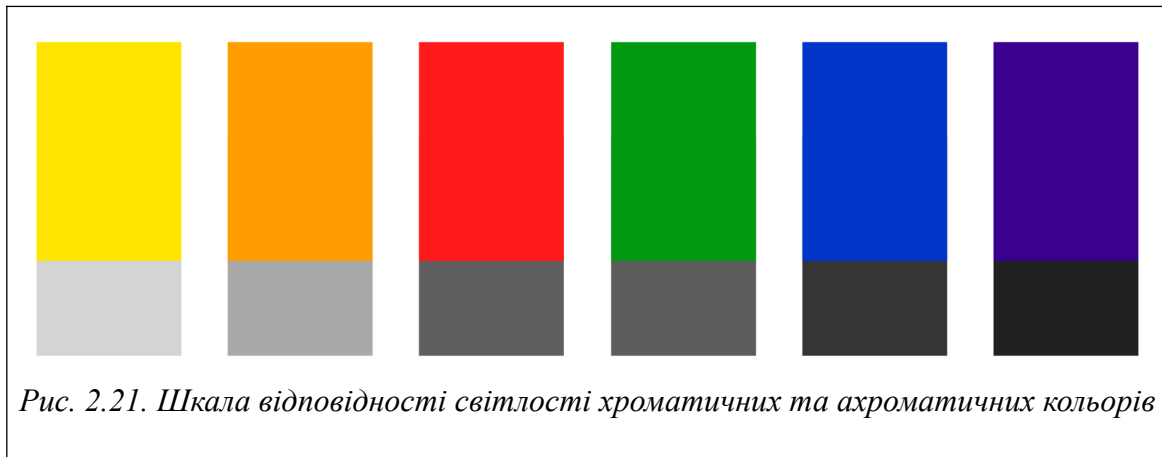

Рис. 2.21. Шкала відповідності світлості хроматичних та ахроматичних кольорів

Сірий колір необхідної світлості (яскравості) необхідно змішати на палітрі з білого та чорного кольорів фарб.

Всі 6 малих квадратів розміром 10x10 мм (4 – у найбільшому квадраті, 1 – у чорному та 1 – у білому) повинні бути зафарбовані одним і тим же сірим кольором.

4. Роботу підписати (підпис виконувати ручкою чорним кольором або тушшю).

Приклад роботи можна переглянути в додатку Д.

Симультанна зміна відтінку ахроматичних чи майже ахроматичних кольорів під впливом насичених сусідніх колірних плям спостерігається в багатьох творах як образотворчого, так і декоративно-прикладного мистецтва, а також дизайну (додаток Л.6).

Практична робота № 6. Контраст за насиченістю

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

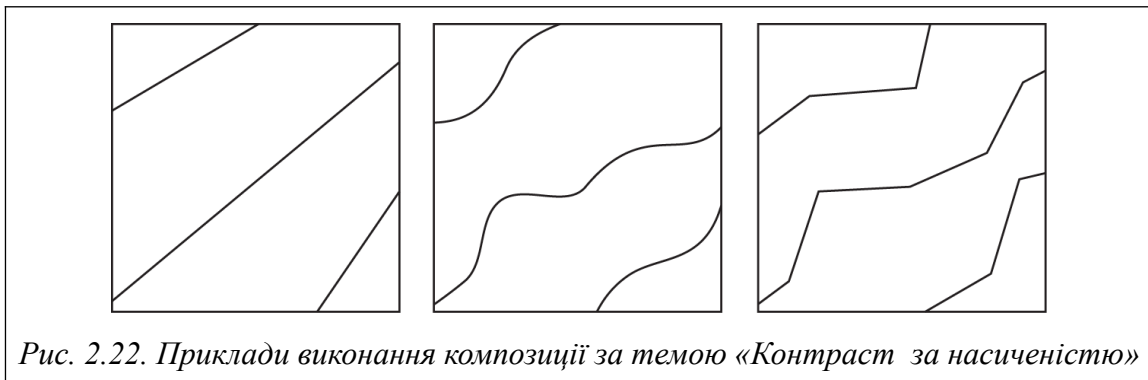
Матеріали: акварельний папір, гуаш.

Завдання: на аркуші акварельного паперу формату А5 створити абстрактну композицію, використавши лише один колірний тон (відтінок) та дві його менш насичені варіації, які необхідно отримати змішуванням з білою, сірою або чорною фарбою.

Пояснення: Практична робота на тему контрасту за насиченістю націлена, також як і робота на тему симультанних контрастів, на безпосереднє спостереження суб'єктивної зміни вражень від колірної відтінку залежно від оточення. Ми завжди бачимо колір відносно сусідніх кольорів та відтінків. Той самий відтінок кольору може сприйматися більше або менше насиченим залежно від того, який колір поряд з ним розміщено.

Послідовність виконання:

1. Розкреслити аркуш. Розмічати аркуш необхідно за знайомою вже схемою. З однією різницею – не потрібно креслити малі квадрати 20x20 мм в межах великого квадрата. У квадратній композиції необхідно створити динамічну композицію з діагональним рухом з хвилястих або ламаних ліній, які б поділяли площину квадрата на 4 частини (рис. 2.22).

Наведені приклади не для копіювання! Це тільки три варіанти з безлічі можливих.

Виберіть один характер ліній та виконайте композицію на попередньо розміченому аркуші (рис. 2.23).

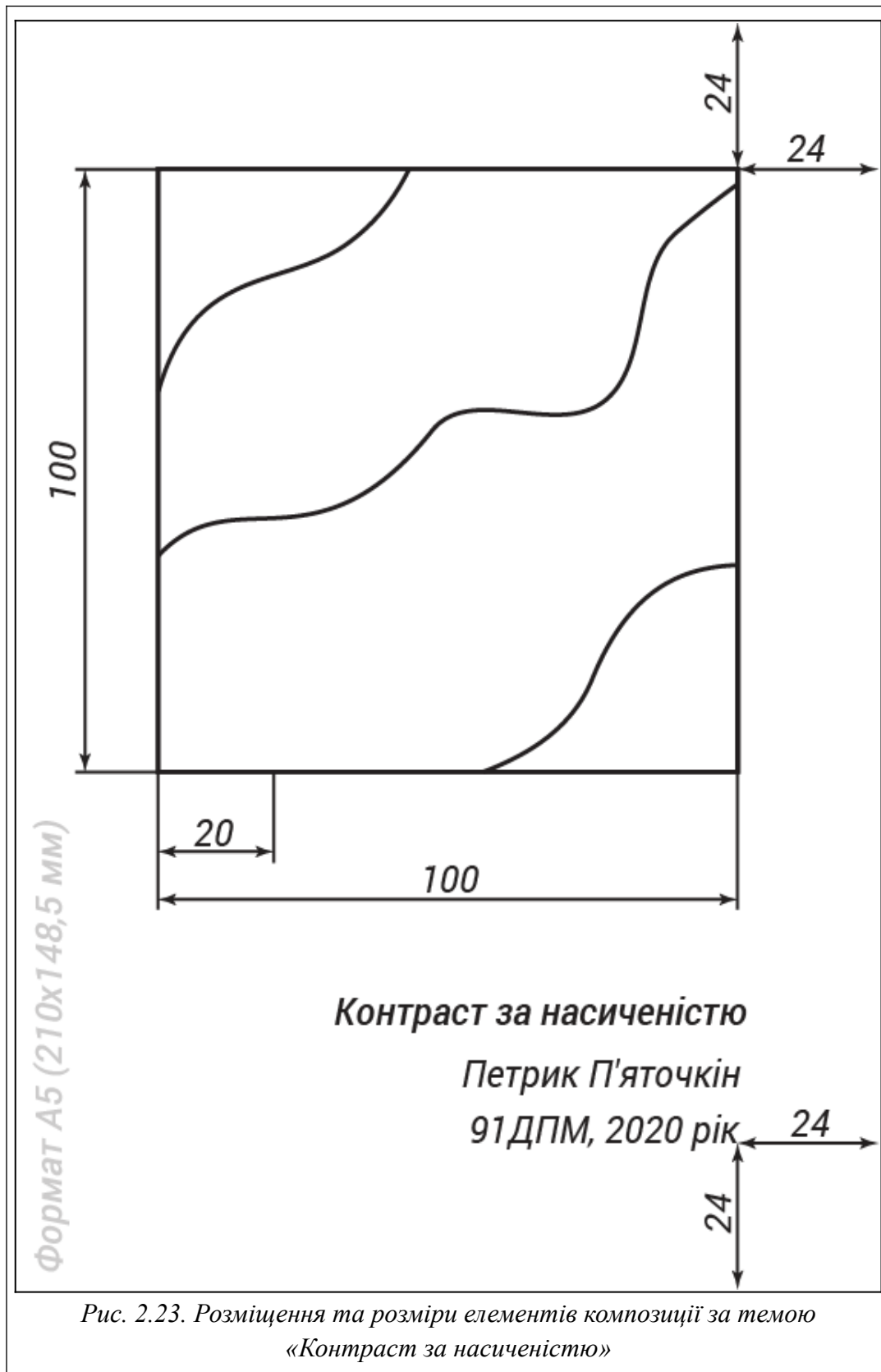

Рис. 2.23. Розміщення та розміри елементів композиції за темою «Контраст за насиченістю»

Діагональні лінії композиції можуть дещо змінювати кут нахилу, йти не зліва знизу – вгору вправо, а знизу справа – вліво вгору, розходитися або сходитися догори. Характер ліній: глибина вигинів, кількість та гострота кутів – все це на ваш розсуд.

Кутові елементи композиції не повинні бути надто маленькі. Це важливо.

2. Підготовка сумішей фарб. Спершу оберіть один основний, другорядний або третьорядний колір. Будь-який на ваш смак.

Вирішіть, яким способом ви будете робити вихідний колір менш насиченим: білою, сірою чи чорною фарбою. Обрати необхідно ОДИН спосіб. Теж на ваш розсуд.

У композиції буде використано лише три колірних відтінки:

- один базовий максимально насичений (чистий) колір;
- один відтінок середньої насиченості;
- один ненасичений відтінок, в якому буде мало базового хроматичного пігменту.

Наприклад, можна обрати за базовий колір зелений, а для зниження його насиченості – білий. Тоді в одній композиції ми користуємося лише зеленим та двома вибіленими його варіаціями. А можна створити композицію з тим же зеленим, але змішувати його з сірим кольором для приглушення. У такому разі два менш насичених відтінки зеленого кольору будуть сумішами зеленого та сірого кольорів.

Як видно з малюнку (*рис. 2.24*), темні кольори (синій та фіолетовий) не зручно змішувати з чорним, бо виходить ледь помітна різниця. Те ж можна сказати про жовтий та білий колір.

3. Розміщення кольорів у композиції. Залежно від того, який колір буде базовим (насиченим) та яким кольором ви будете добиватися меншої насиченості, буде залежати розташування отриманих відтінків у композиції (*рис. 2.25*).

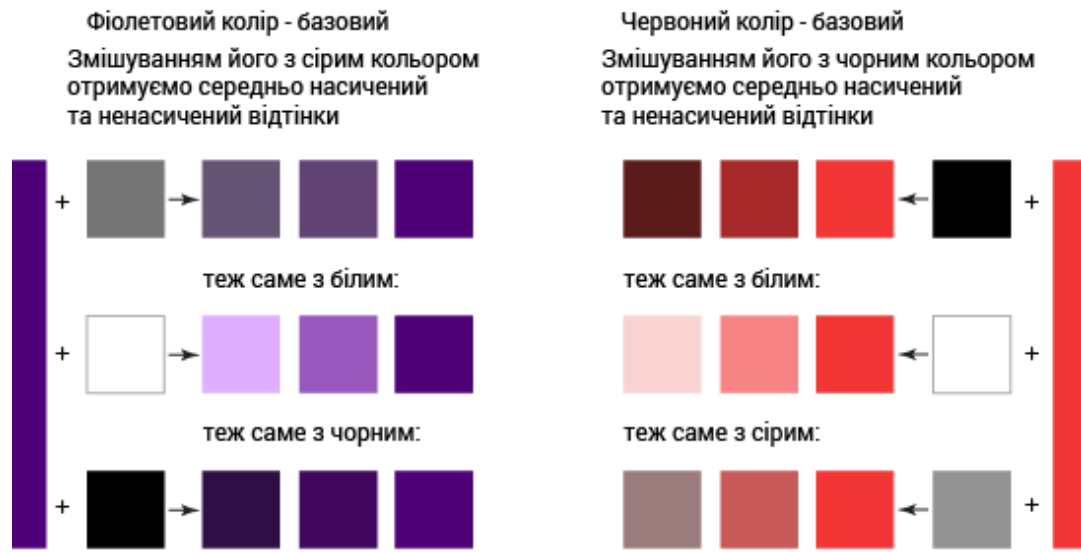

Рис. 2.24. Приклади можливих рядів кольорних відтінків фіолетового та червоного кольорів, утворених трьома способами: змішуванням з сірим, білим та чорним кольорами

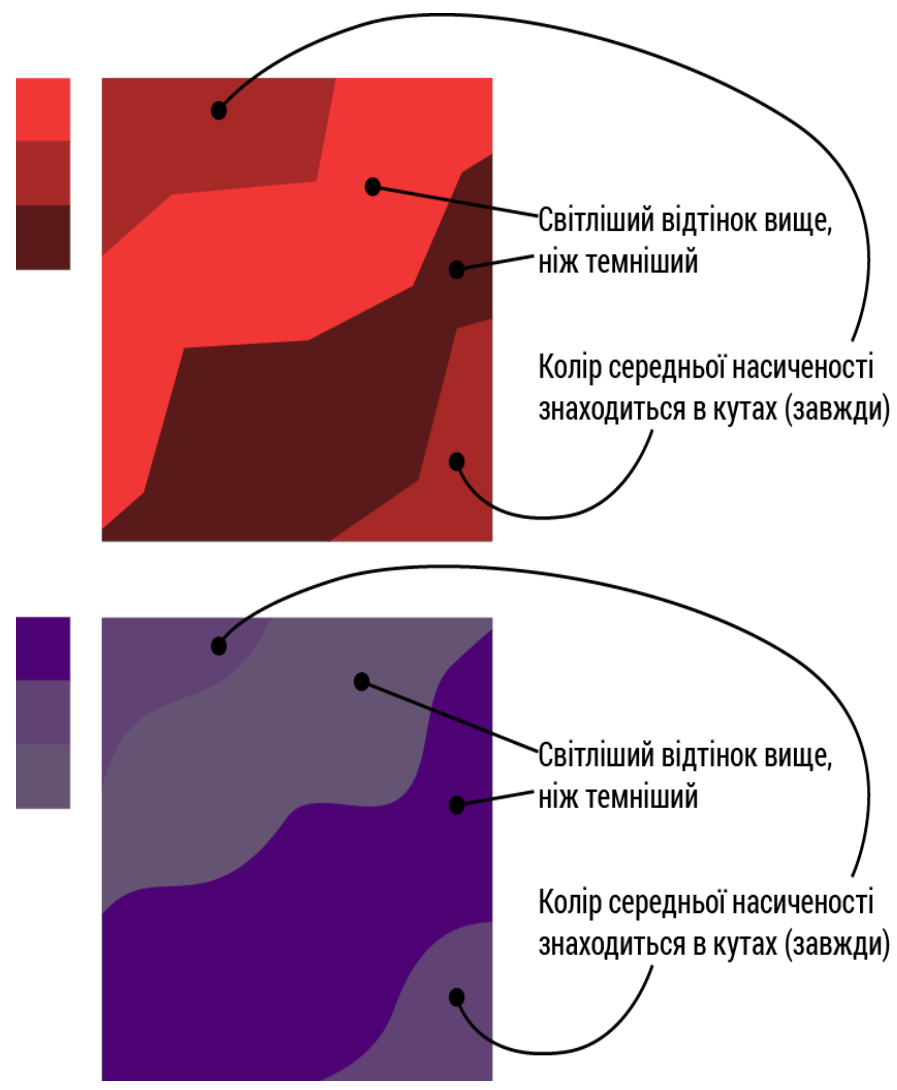

Рис. 2.25. Розташування кольорів у композиції за темою «Контраст за насиченістю»

Зверніть увагу на ненасичений відтінок. Якщо він світліший за базовий, то його розташовуємо в композиції вище, якщо ж базовий колір є світлішим за змішаний колір – то базовий буде знаходитися вище. Цього вимагають закони композиції: за якими більш гармонійною виглядає картина, в якій низ «важчий», ніж верх.

Два протилежні кути фарбуються в однаковий колір відтінку середньої насиченості.

4. Виконання роботи в кольорі. Відповідно до правил утворення композиції, поданих у пункті 3 цього завдання, нанести отримані колірні відтінки.

5. Підписати роботу.

Приклад роботи можна переглянути в *додатку Є*.

Використання одного колірною відтінку різної насиченості в дизайні можна переглянути в *додатку Л.7*.

Практична робота № 7. Контраст за площею колірних плям

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, гуаш.

Завдання: створити на аркуші акварельного паперу формату А5 урівноважену, гармонійну за кольором відповідно до контрасту за площею колірних плям, композицію з 25 квадратів.

Пояснення: Робота покликана сформувати навички гармонійного кількісного поєднання колірних плям різних колірних тонів та відтінків у композиції.

Послідовність виконання:

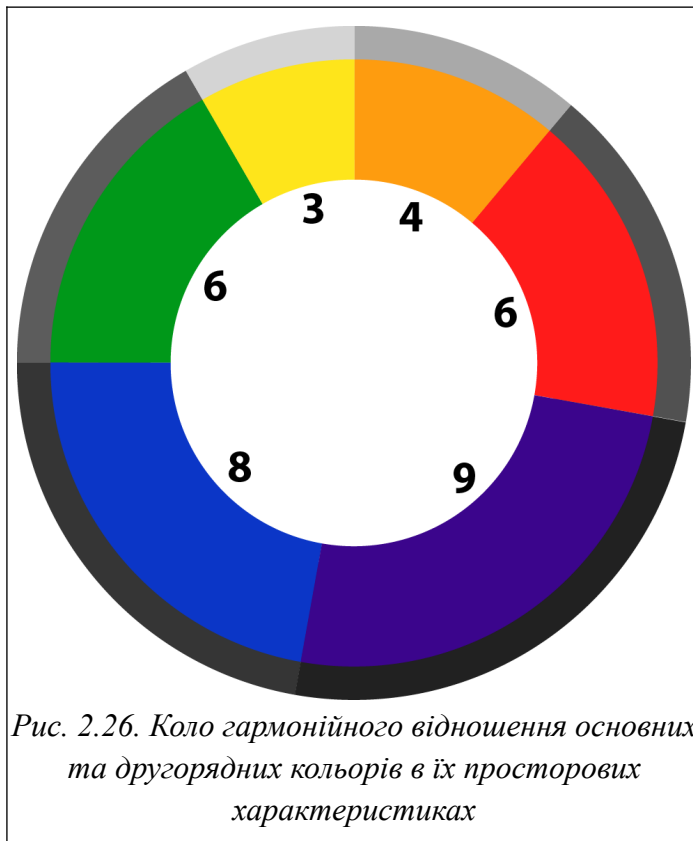
1. Розкреслити аркуш. Розмічати аркуш необхідно як в роботі за темою «Контраст за кольором» (рис. 2.1).

2. Визначення пропорційних співвідношень кольорів. Для створення композиції необхідно обрати три кольори. Обрати потрібно неодмінно одну з запропонованих комбінацій:

- а) жовтий, синій, червоний;
- б) оранжевий, зелений, фіолетовий;
- в) жовтий, зелений, синій;
- г) зелений, синій, фіолетовий;
- д) синій, фіолетовий, червоний;
- є) фіолетовий, червоний, оранжевий;
- ж) червоний, оранжевий, жовтий.

Коли ви обрали одну з комбінацій, можна приступати до розрахунку кількості кожного кольору в композиції для того, щоб вона була гармонійною за правилами контрасту за площею колірних плям.

Для розрахунку використовуємо еквіваленти позначення інтенсивності (біля кожного кольору в колі на малюнку є цифра) (рис. 2.26).

Наприклад, ми обрали комбінацію з оранжевого, жовтого та зеленого кольорів (цієї комбінації немає в переліку, її використовувати в своїх роботах не можна).

Загальна сума еквівалентів складає: оранжевий 4 + жовтий 3 + зелений 6 = 4 + 3 + 6 = 13.

Наступний крок – потрібно визначити частку кожного кольору в загальній їх масі (сумі). Для цього цифру кольору ділимо на загальну суму інтенсивностей (округляємо до сотих):

- k_{op} (коефіцієнт оранжевого) = $4 / 13 = 0,31$;
- $k_{ж}$ (коеф. жовтого) = $3 / 13 = 0,23$;
- k_3 (коеф. зеленого) = $6 / 13 = 0,46$.

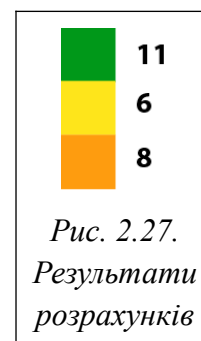
Загальна сума всіх коефіцієнтів повинна складати рівно 1! Перевіряємо: $0,31 + 0,23 + 0,46 = 1$. Якщо у вас вийшло менше чи більше, то скоригуйте один з коефіцієнтів у потрібну вам сторону.

Наступний крок – визначити кількість квадратиків кожного кольору в майбутній композиції. Для цього необхідно помножити загальну кількість квадратів (25) на коефіцієнт кожного кольору (округлити до цілого числа):

- N_{op} (кількість оранжевих квадратів) = $25 * 0,31 = 8$;
- $N_{ж} = 25 * 0,23 = 6$;
- $N_3 = 25 * 0,46 = 11$.

Якщо додати отриману кількість кожного кольору, то в сумі повинні отримати рівно 25. Перевірка: $8 + 6 + 11 = 25$. Якщо у вас виходить більше чи менше на 1, то можна відкоригувати кількість одного з кольорів. Наприклад, при розрахунку кількості зеленого кольору вийшло не 11, а 12 ($25 * 0,46 = 11,5 \approx 12$), якщо округлити за правилами. При додаванні ми отримали суму 26. Довелося зменшити кількість зелених квадратів до 11, щоб отримати правильну загальну кількість квадратів, тобто 25.

Отже, ми отримали необхідні нам дані – кількість кожного кольору в композиції для гармонійного поєднання обраних кольорів за правилами контрасту за площею колірних плям. Зеленого – 11, жовтого – 6, оранжевого – 8 (рис. 2.27).

3. Створити ескіз урівноваженої композиції.

Розташування кольорів має створювати відчуття рівноваги в композиції. Цього можна досягти розташуванням вказаних кольорів рівномірно відносно осей, які можна провести по вертикалі, горизонталі та по діагоналі (рис. 2.5).

Під час виконання практичної роботи ви можете використовувати тільки обрані кольори. Кольори не можна змішувати між собою або з іншими кольорами.

У цій практичній роботі можна розташовувати однакові кольори так, щоб квадрати мали спільну грань, тобто зливалися в прямокутники чи інші форми.

4. Виконання роботи в кольорі. Відповідно до попередньо створеного ескізу нанести фарби у потрібні клітинки.

5. Підписати роботу.

Приклад роботи можна переглянути в додатку Ж.

Принципи гармонізації композиції за площею колірних плям можна прослідкувати у роботах великого майстра світлотіні Рембрандта ван Рейна (додаток Л.8).

РОЗДІЛ 3. КОЛІРНА ГАРМОНІЯ

Практична робота. Колірні гармонії

Інструменти: графітний олівець (Н – 2Н), гумка для стирання, лінійка, пензель, палітра, ємність для води, ганчірка.

Матеріали: акварельний папір, гуаш (вам знадобиться 2 аркуші А4 формату). Основа для створення експозиції (на яку в подальшому будуть наклеюватися готові композиції): 1 аркуш НЕ акварельного паперу А3 формату.

Написи та креслення виконувати виключно тушшю та пером або ручкою з чорним чорнилом.

Завдання: виконати 8 абстрактних композицій, використовуючи різні схеми складання гармонійних колірних сполучень.

Пояснення: Під час виконання практичної роботи здобувачі освіти мають навчитися складати гармонійні колірні сполучення, послуговуючись колірним колом Йоганнеса Іттена, а також закріпити знання про способи утворення гармонійних колірних сполучень на практиці.

Послідовність виконання:

1. Створення абстрактної композиції:

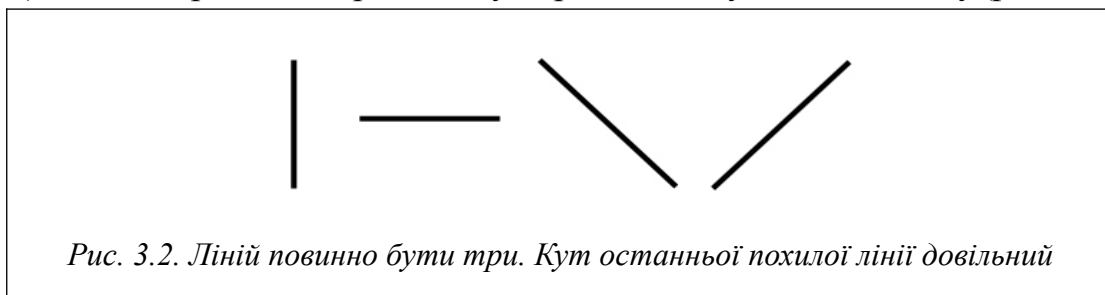

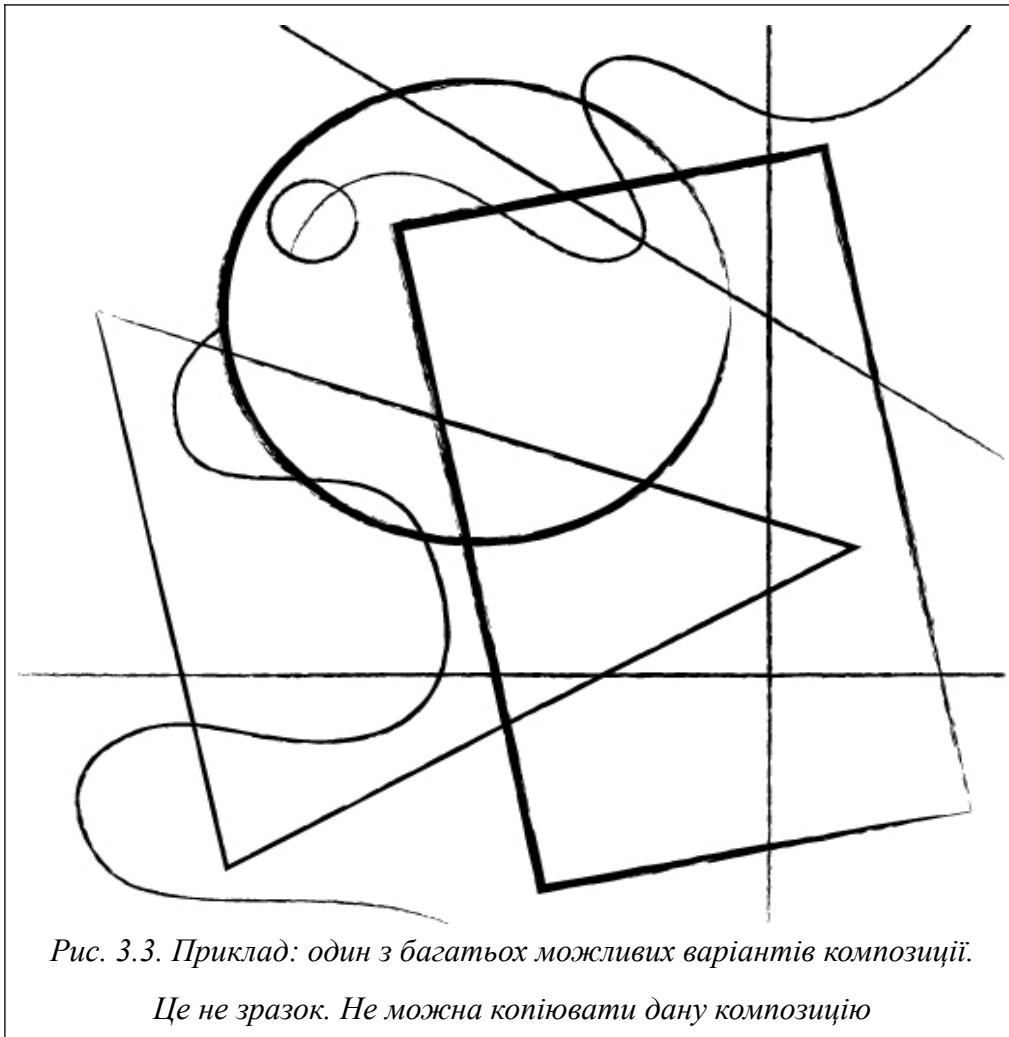
а) намалуйте 3 великі геометричні фігури: трикутник, еліпс та прямокутник (рис. 3.1);

б) в одній з фігур повинен бути отвір;

в) намалуйте одну криву лінію, яка йде від верхнього до нижнього краю композиції та проходить через утворений отвір;

г) додайте три лінії: вертикальну, горизонтальну та діагональну (рис. 3.2, 3.3).

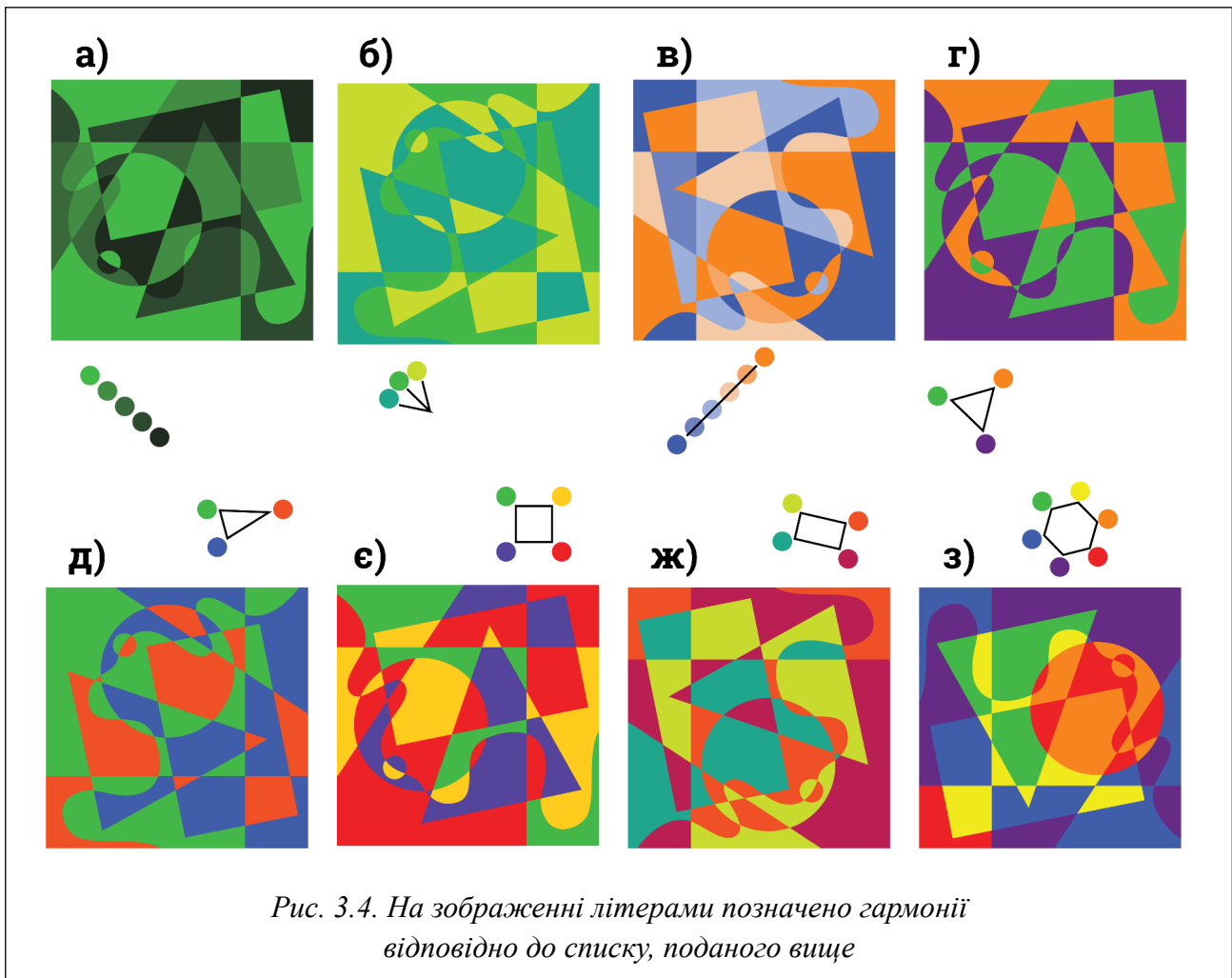
Кожен повинен мати свою власну композицію, не схожу на роботи інших студентів.

Розмір кожної композиції 9,5х9,5 см (дозволяється зменшення до 9х9 см при підрізання композиції для охайного вигляду роботи після її закінчення).

2. Створення колірної композиції. Кожна з 8 композицій має бути побудована за однією зі схем створення гармонійних колірних сполучень (рис. 3.4), а саме:

- а) монохроматична колірна гармонія;
- б) аналогічні кольори;
- в) компліментарні кольори;
- г) тріада (на основі рівностороннього трикутника);
- д) розділено компліментарні (тріада на основі рівнобедреного трикутника);
- є) дві пари компліментарних кольорів утворених на основі квадрата;
- ж) дві пари компліментарних кольорів, утворених на основі прямокутника;

з) три пари компліментарних кольорів, утворених на основі правильного (рівностороннього) шестикутника.

Основні етапи виконання практичної роботи:

1. Створити абстрактну композицію, послуговуючись поданими вище інструкціями (можна створити дві і більше різних абстракцій, які б відповідали характеру колірної сполучення, а можна створити одну абстракцію і використовувати тільки її, просто обертаючи на 90, 180 або 270° для більшої різноманітності) (рис. 3.5).

2. Обрати колір або кольори, які відповідають тій схемі гармонійного поєднання кольорів, над якою ви зараз працюєте. Починати необхідно з одного кольору, який ви хочете зробити головним, домінантним, а потім побудувати геометричну фігуру всередині колірної кола, визначивши всі інші кольори.

3. Створити необхідні для роботи відтінки. Обрані кольори можна змішувати з білим, чорним або сірим кольорами – з одним із вказаних або з кількома одразу, наприклад, один колір у композиції може бути десь висвітленим та затемненим, затемненим та ненасиченим тощо.

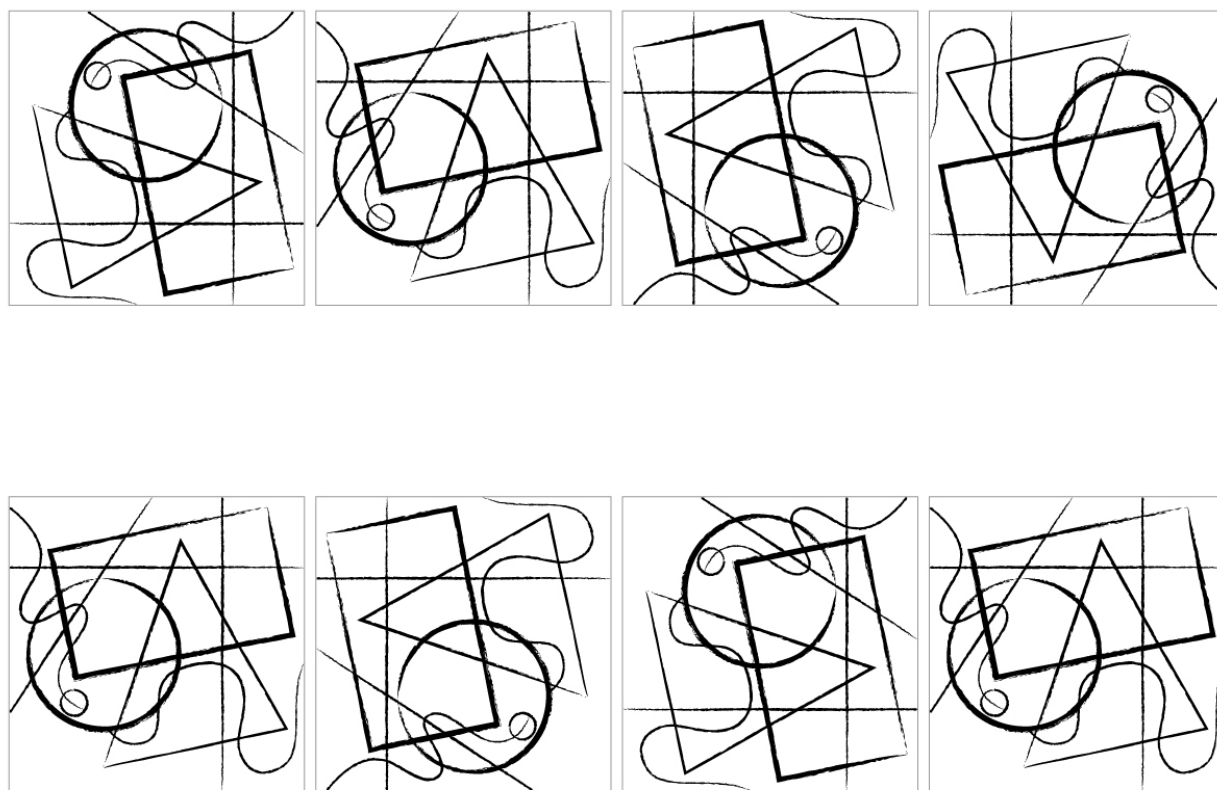

Рис. 3.5. Приклад абстрактної композиції під різним кутом для більшого різноманіття

4. Створити невеличкий ескіз у масштабі, щоб у чистовому варіанті не робити правок чи перекриття одного кольору іншим. Особливу увагу необхідно приділити тому, щоб колірні плями були розміщені в композиції врівноважено відносно центральних та діагональних осей композиції. Досвід у створенні врівноважених композицій ви набули, створюючи роботи з квадратиків на 7 контрастів Йоганнеса Іттена. Надважливим є розміщення темних та світлих колірних плям, тобто контрастних за світлістю, врівноважено.

5. Відповідно до створеного ескізу заповнити абстракцію кольором.

6. Уточнити край композиції та зробити його охайним, відрізавши 1 – 2 мм по периметру (за необхідності).

7. Розмістити всі 8 композицій на аркуші А3 формату в будь-якому порядку.

8. Намалювати біля кожної роботи маленьке колірне коло тільки з тими кольорами, які було використано в даній композиції.

Готова робота повинна виглядати приблизно так:

- абстракції розташувати близько до краю, а між роботами позначити схеми утворення гармонійних поєднань кольорів;
- роботу підписати внизу по центру також у проміжку між композиціями.

Приклад роботи можна переглянути в *додатку К*.

Принципи гармонійного поєднання кольорів використано в роботах, представлених у *додатку Л.9* (гармонія аналогічних кольорів та гармонія компліментарних кольорів).

ВИСНОВКИ

Методичні рекомендації з виконання практичних робіт з предмету «Кольорознавство» є частиною комплексу методичного забезпечення цієї навчальної дисципліни разом з робочою навчальною програмою, конспектами лекцій, засобами перевірки знань здобувачів освіти. Оскільки вивчення курсу «Кольорознавство» неможливе без роботи в матеріалі, запропоновані методичні рекомендації мають практичне значення насамперед для студентів під час самостійної роботи.

Паралельно з методичними рекомендаціями пояснення до виконання кожної практичної роботи розміщено у Google Classroom «Кольорознавство» та на платформі Issuu.com. Посилання на гугл-клас, лекції і завдання студенти отримують з перших занять, тож мають можливість ознайомитися з темами курсу, змістом практичних робіт. Таким чином доступ до навчальних та інструктивних матеріалів є необмеженим у часі та тривалості.

Студенти, які доєдналися до гугл-класу, мають можливість здавати практичні роботи дистанційно, безпосередньо через форму зворотного зв'язку у тому чи іншому завданні та отримати оцінку.

Під час виконання практичних робіт та вивчення теорії з кольорознавства здобувачі освіти отримують фундаментальні знання про колір з точки зору фізики, фізіології, психології, матеріалознавства і, звісно ж, мистецтва. Досліджуються різні аспекти порівняння кольорів, а також принципи складання гармонійних колірних сполучень.

Вивчення кольорознавства, як і композиції, є необхідною базою для будь-якого художника та дизайнера.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Академія кольору : вебсайт. URL: <https://www.koloristika.in.ua> (дата звернення: 31.05.2022).
2. Іттен Й. Мистецтво кольору: суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва / ред. О. Плаксієв ; пер. з нім. С. Святенко. Київ : ArtHuss, 2022. 96 с.
3. Прищенко С. В. Кольорознавство : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Вид. дім «Кондор», 2018. 436 с.
4. Прокопович Т. А. Основи кольорознавства : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 120 с.
5. Стрілець О., Генесіран М. «Кольорознавство» у професійному становленні майбутнього учителя мистецьких дисциплін. *Молодь і ринок*. 2021. № 3/189. С. 82 – 86. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/234141/232785> (дата звернення: 31.05.2022).
6. Adobe Color : вебсайт. URL: <https://color.adobe.com/create/color-wheel> (дата звернення: 31.05.2022).
7. Colorsinspo : вебсайт. URL: <https://colorsinspo.com> (дата звернення: 31.05.2022).
8. ColorSpace : вебсайт. URL: <https://mycolor.space> (дата звернення: 31.05.2022).
9. Coolors : вебсайт. URL: <https://coolors.co> (дата звернення: 31.05.2022).
10. Paletton : вебсайт. URL: <https://paletton.com> (дата звернення: 31.05.2022).
11. Wilcox M. Blue and yellow don't make green. North Light Books, 1994. 120 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Алла Горська (1929 – 1970). Лідерка шістдесятників. *The LOST TREASURES* : вебсайт. URL: https://treasures.ui.org.ua/horska_ua (дата звернення: 22.04.2023).
2. Андрій Пікуш. *Петриківка – Petrykivka* : вебсайт. URL: <https://petrykivka.dp.ua/andriy-pikush> (дата звернення: 22.04.2023).
3. Вишиванка Осяяння. *TELIZHENKO Fashion House* : вебсайт. URL: <https://telizhenko.com.ua/odyag/vyshyvanka-osyayannya-733> (дата звернення: 22.04.2023).
4. Журавльова Наталія Анатоліївна. *Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука* : вебсайт. URL: <https://kdidpamid.edu.ua/academy/zhuravlova-nataliya-anatoliyivna> (дата звернення: 22.04.2023).
5. Зеліско Л. Український імпресіонізм. Наш аналог Мунка та Моне. *GALLERY 101* : вебсайт. URL: <https://gallery101.com.ua/impressionism-ua> (дата звернення: 22.04.2023).
6. Рембрандт ван Рейн. Автопортрет в образі Зевксіса. URL: <https://bit.ly/3HPSCD1> (дата звернення: 22.04.2023).
7. Соня Делоне: хто вона – полтавка, яка започаткувала французьку моду. *Фундамент* : вебсайт. URL: <https://fundament.media/соня-делоне-хто-вона-полтавка-яка-за/> (дата звернення: 22.04.2023).
8. Спориніна Т. Акварельний живопис Степана Запорожана. URL: <https://bit.ly/3Vi5ebH> (дата звернення: 22.04.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А.

Колірне коло методом акварельної відмивки

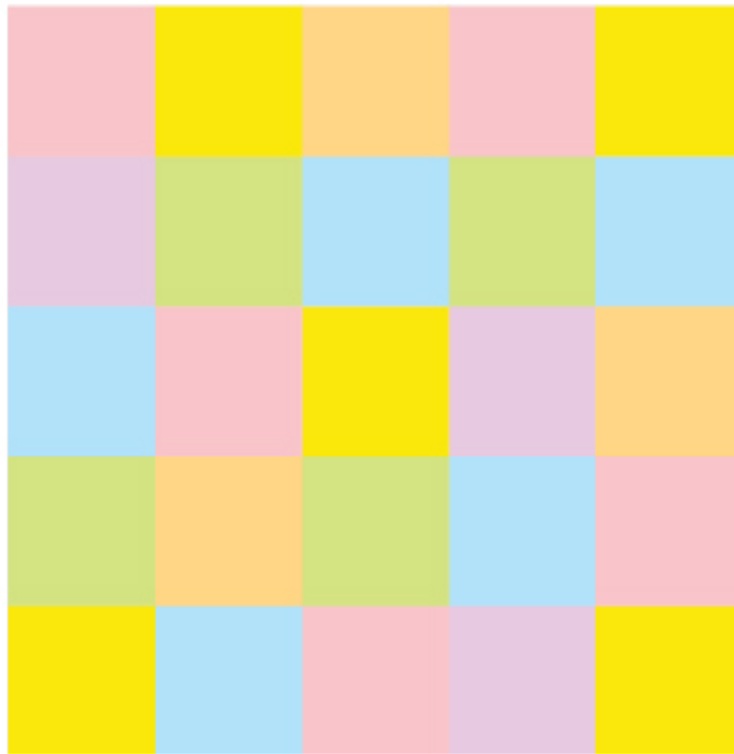
Оптичне змішування

Петрик П'яточкін, 111М, 2020

Додаток Б. Світлість трьох основних кольорів

Б.1. Світлість жовтого

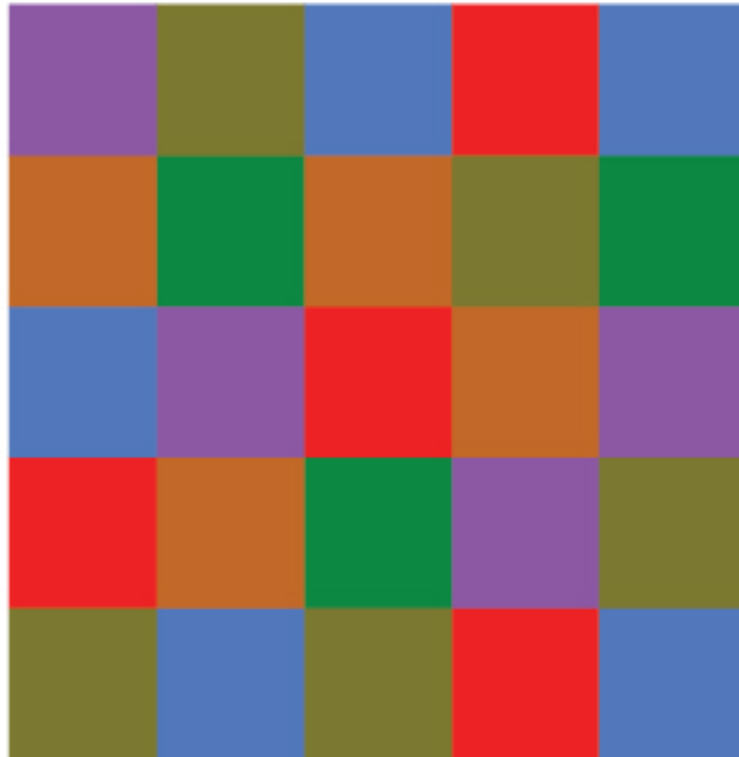

Світлість жовтого

Петрик П'яточкін

91ДПМ, 2020 рік

Б.2. Світлість червоного

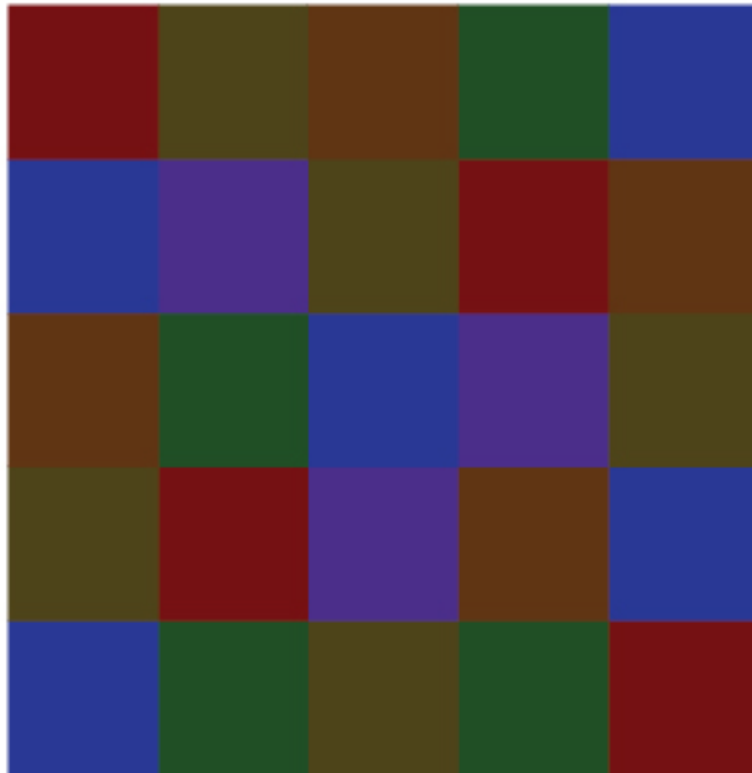

Світлість червоного

Петрик П'яточкін

91ДПМ, 2020 рік

Б.3. Світлість синього

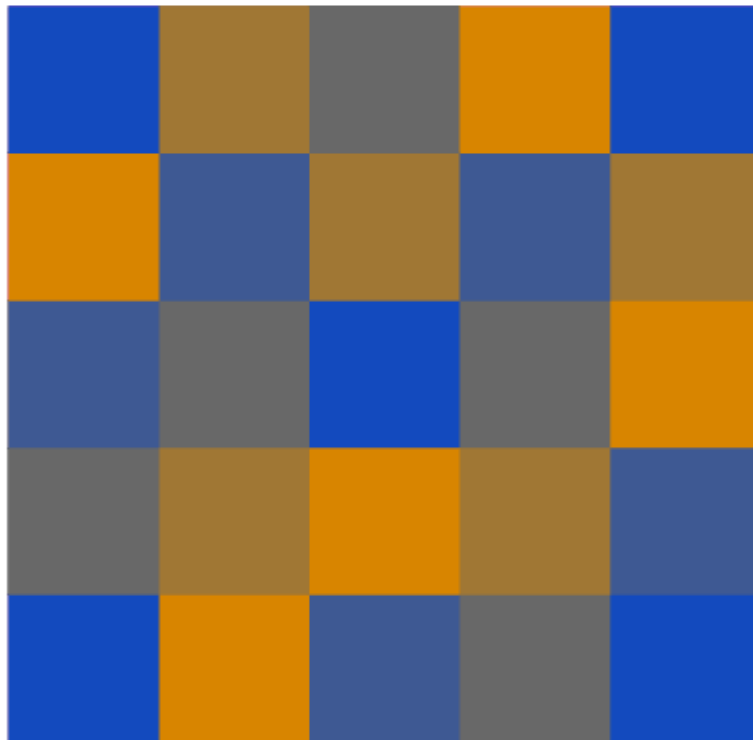
Світлість синього
Петрик П'яточкін
91ДПМ, 2020 рік

Додаток В
Контраст теплого і холодного

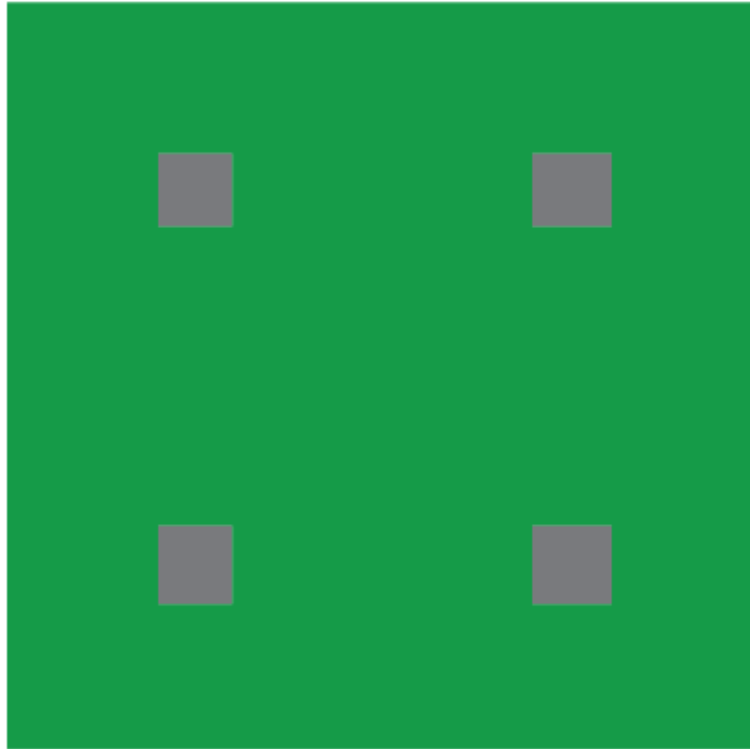
*Контраст теплого
та холодного
кольорів
Петрик П'яточкін
91ДПМ, 2020 рік*

Додаток Г
Контраст компліментарних кольорів

*Контраст
компліментарних
кольорів
Петрик П'яточкін
91 ДПМ, 2020 рік*

Додаток Д
Симультанний контраст

*Симультанний контраст
Петрик П'яточкін 91ДПМ, 2020 рік*

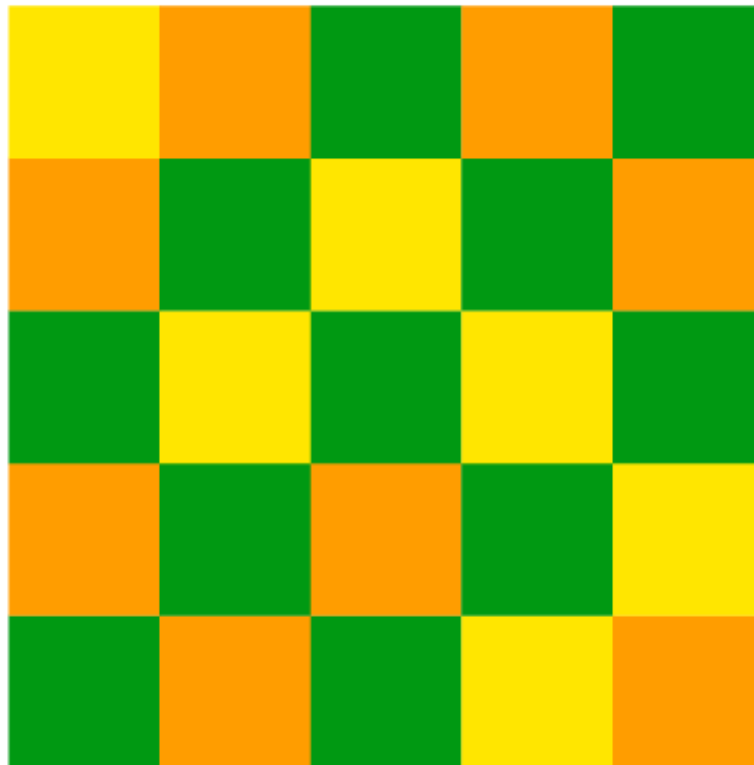
Додаток Є
Контраст за насиченістю

Контраст за насиченістю
Петрик П'яточкін
91ДПМ, 2020 рік

Додаток Ж

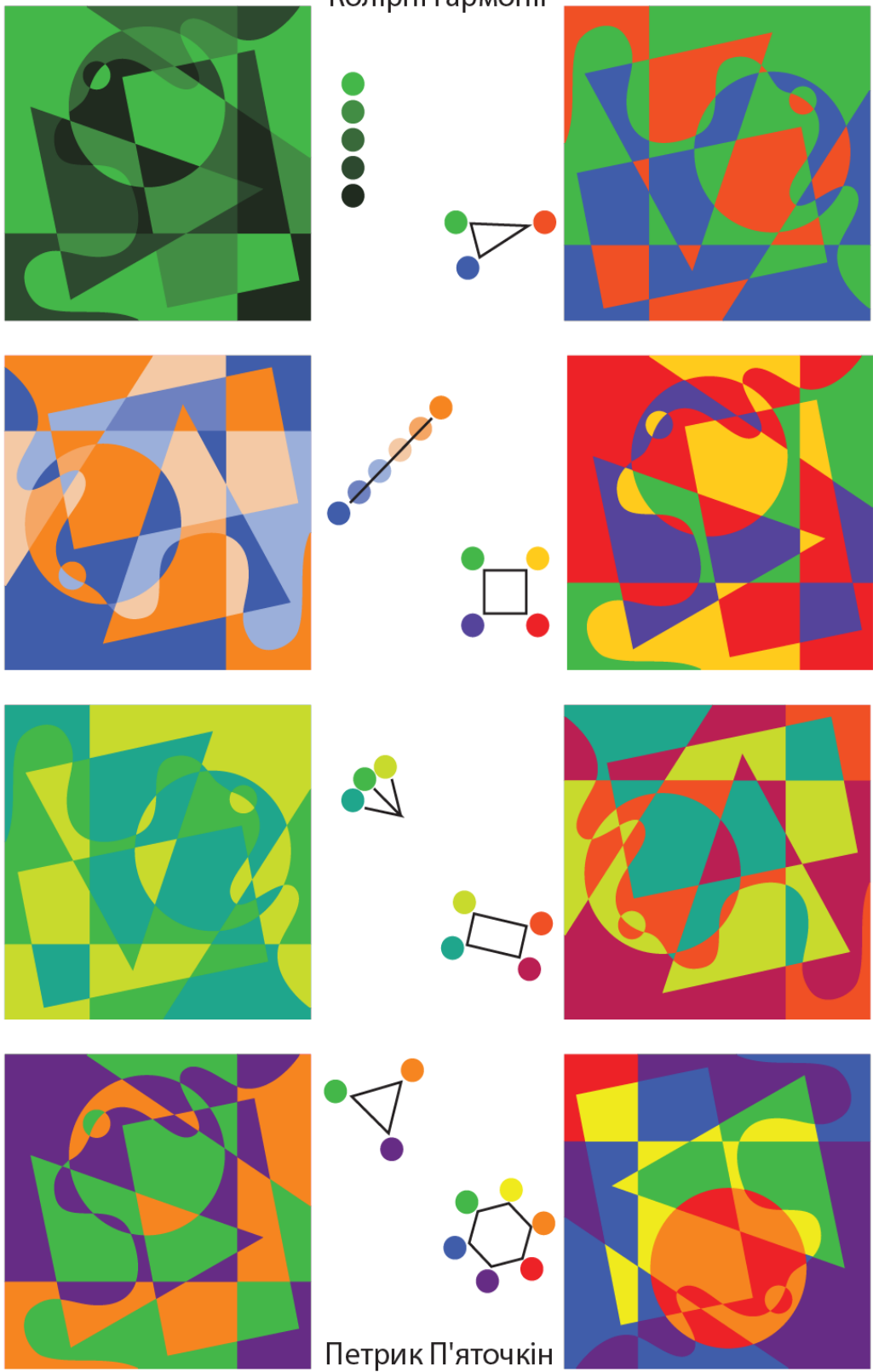
Контраст за площею колірних плям

*Контраст за площею
колірних плям
Петрик П'яточкін
91ДПМ, 2020 рік*

Додаток К
Гармонійні колірні сполучення

Колірні гармонії

Петрик П'яточкін
91ДПМ, 2020

**Додаток Л. Приклади застосування принципів
кольорознавства в роботах митців**

Л.1. Степан Запорожан. Пейзаж у техніці акварельного живопису

Л. 2. Андрій Пікуш. Мальовка (петриківський розпис)

Л.З. Алла Горська. «Шевченко. Дума», 1962 р.
Образ до виставки «Ніж у сонці» за поемою Івана Драча

Л.4. Михайло Беркос. «Болото. Село Благодатне»

Л.5. Олександра Теліженко. Вишиванка «Осяння»

Л.6. Хустина з принтом Соні Делоне

Л.7. Пальто дизайну Соні Делоне

Л.8. Рембрандт ван Рейн. «Автопортрет в образі Зевксіса», 1663 р.

Л.9. Андрій Пікуш. Мальовки в техніці петриківського розпису

